

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatum Serie Vigesimo-Octavum De Matrimoniis, &
Sponsalibus, cum Indicibus necessariis

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

De potestate petendi debitum, & obligatione reddendi, quam coniuges
habent. Pun. 4.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76659](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76659)

explicat D. Thom. Caietan. Cornelius, Iustinian alisque expolitores tibi, noluit Paulus significare coniuges grauiores carnis tentationis parique quam eos qui matrimonio iuncti non sunt: sed declarat anxietudines, & tribulationes, quas coniuges frequenter patiuntur tum in filiis procreandis, tum in domesticis alendis, tum in se inuicem supportando: hæc enim omnia cum ad corpus pertineant, tribulationem carnis Paulus appellauit, vt teneatur precitati Doctores.

2. Ex his inferitur nullum esse peccatum, si coniuges copulentur ob aliquem ex prædictis finibus, quia operantur ad finem à Deo præordinatum: vt bene tradit Durand. in 4. d. 3. 1. quæst. 4. Paludan. quæst. 2. art. 3. Ioann. Maior. quæst. unica concl. 4. Nauarr. cap. 16. num. 32. Michaël de Medina de sacrorum hominum continentia lib. 3. c. 13. Philiate. de officio Sacerdot. 2. part. lib. 4. cap. 19. Coninch. disp. 34. dub. 7. concl. 1. Saa. verbo debitum num. 5. Paul Layman. lib. 5. sum. tract. 10. 3. part. cap. 4. num. 2. Gaspar Hurtado disp. 10. difficult. 2. Neque hanc rectitudinem tollit, tamen si coniuges, orationibus, alijsue medijs possent concupiscentiam sedare, quia est consilium esset illis vt, nullo tamen præcepto astringuntur ob eorum vnum ab vltio coniugalis copulæ abstinere, cum sit medium à Deo institutum, & ab Apostolo commendatum, vt rectè notauit Laym. d. cap. 4. num. 2.

3. Verùm si ob alios fines extrinsecos copulam habeas scilicet, ob voluptatem carnis, communiter Doctores docent peccatum veniale committere: quia alienum est à ratione naturali velle bonum delectabile consequi medio nullam per se honestatem habente: vt ex communi sententia tradit S. Thom. in 4. d. 3. 1. quæst. 2. art. 3. Bonauent. art. 3. q. 3. Sanch. alius relatis, lib. 9. disp. 11. num. 4. At oppositum verius credo, & quidem de copula habita ob sanitatem corporis docent, Ioan. Maior. in 4. d. 3. 1. q. unica concl. 3. Hentiq. lib. 1. cap. 15. num. 5. Coninch. disp. 34. dub. 1. concl. 2. num. 10. Basil. Ponce. lib. 10. cap. 8. num. 9. Si enim licitum est, & rationi rectæ consensum coniugali copula vt in conseruationem speciei, cur non liceat ea vt ob conseruationem proprii individui, cum ad huius conseruationem secundariò saltem referatur? sicuti bene alius relatis arguit Paul Layman. lib. 5. sum. tract. 10. par. 3. cap. 4. num. 2. De copula vero ob voluptatem inde capiendam, si nimia non sit, probat alius allegatis Basil. Ponce d. d. 10. c. 8. Non enim rationi dissonum est velle delectationem eorumque copulæ coniugali, quæ ex se actus est iustitiæ, vt latius dixi disp. præced. p. 10.

4. Supererat dicendum qualiter matrimonium possit illegitimam prolem legitimam reddere? Sed de hac qualitate satis abundè diximus, tract. 1. 3. de beneficiis, disp. 4. punct. 1. neque aliquid nouum occurrit notandum.

PUNCTUM IV.

De potestate petendi debitum, & obligatione reddendi, quam coniuges habent.

S. I.

Qualiter coniuges perere debitum possint, & teneantur reddere?

- 1. Vnusquisque coniugem alteri tenetur debitum reddere.
- 2. Debet tamen peti tanquam debitum.
- 3. Nec est necesse verbis exprimi petitio, sed sufficit signis.
- 4. Non est tacita petitio, quod alter periculum incontinentiæ habeat.
- 5. Negatio debiti legitime petiti, peccatum mortale est.
- 6. Obligatus est coniux simul cum coniuge habitare, nisi necessitas conseruandi familiam urgeat.
- 7. Item obligatus est coniux conseruare viros necessarias ad debitum reddendum.

1. **E**X potestate à Deo accepta vnusquisque coniugem alteri in vnoquoque resultat potestas vtendi corpore alterius, & obligatio reddendi, si petatur. Sic omnes Doctores Catholici eam doctrinam colligentes ex Paulo, 1. Corinth. 7. *Vxori vir debitum reddat, similiter & vxor viro.* Non enim dixit Paulus: *Vt debitum petat, sed reddat,* quia petitio coitus libera est, neque coniugem arctat quantumvis variis tentationibus vexetur, potest enim orationibus, ieiunijs, alijsque medijs periculo incontinentiæ consulere. Quapropter sola redditio est in præcepto, & obligat, sub mortali, cum debitum petitur tanquam debitum sine expressè, sine tacite, serio, constanter, & rationabiliter, vt ex omnium sententia tradunt S. Thom. in 4. disp. 32. q. unica art. 2. quæstio. 1. Durand. q. 1. art. 1. Nauarr. cap. 16. num. 26. Paul Layman. lib. 5. tract. 10. par. 3. c. 1. num. 1. Coninch. disputat. 34. de matr. dub. 2. conclus. 3. Gaspar Hurtado disp. 10. difficult. 1. 1. num. 59. Basil. Ponce, lib. 10. de matr. c. 2. num. 4.

2. Expendenda sunt verba huius obligationis. Vt igitur obligeris sub mortali reddere debitum Nam si constet, solum tibi peti ex gratia, & beneuolentia absque animo inducendi obligationem, negatio debiti eo casu peccatum non erit, quia non est petenti iniuriola, cum non ex iustitia petat: vt bene aduertit Rebel. de matr. lib. 2. q. 16. sect. 1. Gaspar Hurtado d. d. disp. 10. difficult. 1. 1. num. 51. Deinde debet peti serio, & constanter, quomodo petendi indicatur peti tanquam debitum, sibi que molestum esse si denegetur. Item debet petitio rationabilis esse, non immoderata quod prudentis arbitrio spectata coniugum condicione diiudicandum est.

3. Neque oportet prædictam petitionem verbis exprimi, sufficit si aliquibus signis indicetur, apè enim foemina naturali pudore impeditæ non audent expressè debitum petere, sed solum aliquibus signis satè animum indicant, quod sufficiens est, vt vir teneatur reddere, vt est omnium sententia. Et idem est ratio contingere potest in viro comparatione foemina: à qua ob eius auctoritatem, vel morum asperitatem debitum non audeat expressè petere, sed tacite, cui foemina tenetur sub obligatione annuere, vt rectè notauit Sanch. lib. 9. disp. 2. m. 4. & 5. Basil. Ponce lib. 10. cap. 2. m. 2.

4. Addit Basil. esse tacitum petendi genus, si coniugi periculum incontinentiæ subit, nisi tu cum ea copulam habeas, tamen ad illam habendam necessarium sit quod debitum exigas, illa enim debiti exactio, redditio est debiti à necessitate petiti. Quippe matrimonium in concupiscentiæ remedium institutum est, ac proinde ex illo videntur coniuges obligari sibi inuicem pericula incontinentiæ remouere. Sed rectius Coninch. disp. 34. dub. 2. conclus. 2. num. 14. Gaspar Hurtado disp. 10. difficult. 1. 1. num. 46. censent ex matrimonij contractu te obligatum non esse ab alio debitum exigere, vt periculum incontinentiæ in eo vitas, quia per matrimonium tuum corpus alteri tradis, vt eo vitatur, cum sibi rationabiliter placuerit, non autem vt cum obliges ad illius vsum: aliàs obligatus esses petere debitum, tamen agnosceres coniugem non conseruatum. Quod verò matrimonium in concupiscentiæ remedium institutum sit, id solum probat quemlibet coniugem potestatem habere corpore alterius vni, vt in se concupiscentiam sedet, & obligationem reddendi cum sibi fuerit postulatum, vt in altero incontinentiam euitet. Illud verò est certum obligatum esse quemlibet coniugem incontinentiæ pericula ab alio coniuge remouere, sicuti & quodlibet aliud peccandi periculum: ratione enim mutue subordinationis vnusquisque alterius saluti consulere tenetur, vt bene notauit Coninch. d. dub. 2. n. 5.

5. Verùm est negatio debiti sic petiti regulariter peccatum mortale sit, si nulla subit legitima causa negandi, aliquando, inquit Eman. Saa. verbo debitum, num. 18. Sanch. lib. 9. disp. 2. a. n. 10. Basil. Ponce, lib. 10. cap. 2. num. 5. Paul Layman & Coninch. supra. veniale peccatum esse ob leuitatem materiae, vt si non absolute negasti, sed aliquantulum distulisti, aut si aliqua regeneratione à petitione coniugem auertisti, Quinimo Basilio placet, si negatio continua non sit, sed vna, vel altera vice, aut si petenti mane reddas nocte non esse mortale secluso incontinentiæ periculo. Quod probandum non censet. Tum quia vnica negatio debiti serio, instantè, & legitime petiti grauis materia esse videtur, & sufficiens occasio excitandi rixas, discordias, & inimicitias inter coniuges. Tum quia periculum incontinentiæ frequenter timeri potest, si renuas debitum concedere tempore quo coniux ad coitum excitatus est, neque huic periculo consuli nocturna concessione debiti mane postulari. Quocirca cautè procedendum est, & potius præstat petenti absque difficultate annuere, quam aliquam in redditione difficultatem ostendere, ne coniugalis amor minuat, & ad illicita percutrat.

6. Hinc inferes, obligatum esse coniugem simul cum coniuge habitare, neque posse ea renuente longam peregrinationem, & rebus domesticis augendis, vel conseruandis non necessariam instituere. At si necessitas alenda familiae postulet non debet peregrinationem omittitè, vt voluptati coniugis satisfaciatur. Breues autem peregrinationes vsus, & consuetudo in viuis permittit, secus in foeminis viro non consentiente: vt hæc omnia tradit Sanch. lib. 9. disp. 4. per totum Coninch. dub. 2. in fine.

7. Secundo inferes obligatum esse coniugem conseruare viros necessarias, vt debitum iuste petitur reddere possit, quia est medium necessarium, vt obligationi reddendi debitum satisfaciatur, sicuti notauit Basil. Ponce, lib. 10. cap. 2. num. 6. Vnde si aduertit pollutionibus voluntarijs aut copula cum alienis, se reddi notabiliter impotentem ad coniugalem vsum, sine dubio peccat contra iustitiam, & ius debiti matrimonij, vt aduertit Sanch. lib. 9. disp. 3. num. 3. Basil. Ponce, d. cap. 2. num. 6. Layman. lib. 5. tract. 10. 1. part. cap. 1. num. 2. Quinimò obligatus est à ieiunijs, & penitentis etiam præceptis abstinere, si ob illorum executionem aduertat ab vsu coniugali impediti, quia obligatio iustitiæ, quam excurrere non potest cuiuslibet alteri obligationi preferenda est: raro tamen hic effectus ex obseruatione præcepti Ecclesiastici

provenit; ad summum namque vires minuantur aliquantulum, quod nullius considerationis est, neque à præceptis exequendis excusat. Atque ita docent Navarr. *cap. 2. l. num. 6.* Sanch. *lib. 9. disp. 3. num. 10.* Valen. *2. 2. disp. 9. q. 2. punct. 5.* vers. necessestas excusat. Coninch. *disp. 34. dub. 2. num. 18.* Galpar Hurtado *disp. 10. de matrim. difficult. 11. num. 50.* Basil. Ponce. & Layman *supra.* Ob eandem rationem vxor aduertens ob se iunia se reddi pallidam, vel deformem; ita vt viro occasionem præbeat, vt ab ea animum auertat, & ad alienas se applicet, obligata est à prædictis desistere. Sic Sanch. Basil. Hurtado, & Coninch *supra.*

§ II.

Qualiter coniugibus, & sponsis liceant amplexus, oscula, & tactus impudici?

1. *Seculsa causa virgente tactus impudici mortales sunt, si ad se pollutionis periculum.*
2. *At causa virgente prædicta licent in coniugibus.*
3. *Prædictos tactus exercitios, ubi copula haberi nequit, aliquibus placet esse mortales. Verius est oppositum.*
4. *Quando exercentur ab vno coniuge in absentia alterius, mortales sunt iuxta communem sententiam.*
5. *Probabile est à mortali excusari.*
6. *Tactus, quibus membra virile, in vas præposterum femina reficitur mortales sunt: qui quid aliq contra sententiam.*
7. *Sponsis de futuro licita sunt oscula, amplexus, & tactus alias honesti, secus de se turpes.*

1. **F**erè omnes Doctores conveniunt, tactus in partibus verendis seculsa causa virgente esse mortales, si ad se pollutionis periculum etiam non intentat. Nam esto huiusmodi tactus liciti sint coniugatis; eo quod sit via, & medium ad copulam habendam: at cum sub hac ratione non assumuntur, si periculum ad se pollutionis, illiciti omnino redduntur, quippe tam coniugatus, quam solutus tenetur non procurare seminis effusionem: at adhibere causas proximè & per se pollutionem excitantes, sicuti sunt tactus turpes, est virtualiter pollutionem procurare. Ergo in eo euentu prædicti tactus omnino illiciti sunt. Atque ita ex omnium sententia tradit Sanch. *lib. 9. de matr. disp. 4. §. num. 16. in ulto num. 34.* Vazq. *l. 2. disp. 11. §. cap. 2.* Coninch. *disp. 34. dub. ult. concl. 2.* & alij passim.

2. Notanter dixi *seculsa causa virgente*: nam ex huius interuentu pollutio ex prædictis tactibus subsecuta non censetur volita, & procurata, sed permilla, vt Chirurgus tangens verenda læsi cum pollutionis periculo abique periculo consentens à peccato excusatur. Quia ratione amplexus, oscula, & tactus alias honestos à mortali in coniugibus excusant, etiam si pollutionis non intentat periculum ad se, quia ad se virgens causa eos exercendi; nempe ad mutuum amorem indicandum, & fovendum, sicuti bene notavit Sanch. *lib. 9. disp. 4. §. num. 38.* Secus vero dicendum de tactibus inhonestis, tamen ab altero coniuge petantur, quia interueniente pollutionis periculo, non habet ius illos petendi, ideoque cessat causa virgens, quæ illos honestare potest, esto contrarium videatur sentire Sanch. *dista disput. 4. §. num. 3.* cuius doctrina corrigitur ex temperamento, & limitatione ab ipso *ibidem* posita.

Seculsa autem pollutionis periculo prædicti tactus alias turpes, & inhonesti liciti sunt in coniugibus. Si enim copula coniugalis illis licita est, licere debent media, quæ ad ipsam per se referuntur, sicuti tradunt Doctores prædicti.

3. Solum est dubium, quando prædicti tactus exercentur eo in loco, in quo copula coniugalis haberi nequit, vel exercentur abique animo habendi copulam, sed solum ob captandam eorum delectationem. Tunc enim non videntur licere, cum cesset causa, ob quam permittuntur scilicet iuvare naturam ad copulam coniugalem. Sic Antonin. *3. p. tit. 1. cap. 20. §. 6.* Syluest. *verbo Debitum. q. 9. numero 7.* Margarita Confessorum *6. præcepto casu. 7.* Humada *super leg. 2. tit. 1. part. 1. glossa. 2. num. 18.* Sed rectius Sanch. *lib. 9. disput. 4. §. num. 12.* Vazq. *l. 2. disp. 11. §. num. 3. & 4.* Coninch. *disp. 34. dub. ult. in fine.* Galpar Hurtado *disp. 10. difficult. 10. num. 46.* excusant prædictos tactus, oscula, & amplexus à culpa lethali, quia non honestantur ex copula, ad quam suapte natura referuntur, sed ex matrimonio, quod ius ad copulam tribuit, & consequenter ad media, quæ per se ad habendam copulam referuntur.

4. Gravior difficultas est, Quando prædicti tactus ob eorum delectationem exercentur ab vno coniuge in absentia alterius, an eo casu sint mortales? Et quidem si coniux absens speratur proximè venturus, prædicti tactus culpa vacant, si eos exerceas animo copulam cum illo habendi, quia cen-

sensus es quasi in præsentia illos exercere, & te ad coitum coniugalem præparare, vt bene Vazq. *l. 2. disp. 11. §. num. 4.* At si habeatur prædicti tactus abique animo coniugalis copulæ sola causa percipiendæ voluptatis, credit Vazq. *supra.* & Armilla, *verbo Impudicitia. num. 3.* esse mortale. Moueri possunt, quia ex matrimonio non habes potestatem tuo corpore vtendi, nisi quatenus necessarium est, vt ab altero debitum petas, vel illi reddas, at in præsentia casu nec debitum petere, nec reddere intendis. Non igitur tibi licet prædictus vltus. Deinde illi tactus, & carnis commotio ex se referuntur ad pollutionem, vel coitum. Ad coitum autem vt impossibile nequam referri possunt. Restat ergo, vt ad pollutionem referantur. Ergo sunt omnino illiciti.

5. Ceterum etsi prædicta sententia tenenda, & consulenda sit, oppositam autem, quam defendit Sanch. *lib. 9. disp. 4. §. num. 16.* Ochagavia, *tract. 5. de matr. q. 12.* Galpar Hurtado *disp. 10. difficult. 10. num. 47.* probabilem esse censo, eo quod illi tactus, vt potè coniugis natura sua referuntur ad copulam coniugalem, à qua relatione non eximuntur, ello copulam non intendas, vel impossibile sit ob alterius coniugis absentiam. Hæc enim per accidens contingunt, quæ relationem intrinsicam illorum tactuum non mutant. Præterea sicut ex matrimonio provenit copulæ coniugali honestas, sic tactibus, qui copulæ deferuntur possunt, tamen per accidens non deseruiant.

6. Sed quid dicendum de tactibus, quibus membrum virile in vas præposterum feminae intromittitur, vel in eius superficie reficitur animo non ibidem consummandi, sed se excitandi ad consummationem in vase naturali. Aliquibus videri possit hoc non esse peccatum mortale, quia licitum est iuvare naturam tactibus ad copulam coniugalem: illi autem tactus etsi videantur ad Sodomiticam copulam referri, de facto tamen non referuntur. Ergo eorum inordinatio culpam venialem non excedit. Quod confirmari potest ex eo quod tactus, quibus pudendum in os feminae intromittitur, vel in eius cura reficitur abique animo ibidem consummandi, sed potius animo coniugalem copulam habendi, communiter Doctores tenent teste Sanch. *lib. 9. disp. 17. num. 4.* & §. non esse culpam mortalem, tamen illa membra coniugali copulæ apta non sunt. Ergo idem erit de vase præposterum: atque ita indicat Navarr. *l. 5. consilior. tit. de penitent. & remiss. cons. 7.* Et de reficitur pudendi in superficie vas præposterum affirmat expressè Sanch. *dista disp. 17. num. 1.* culpam venialem non excedere, tamen de intromissione pudendi in vas præposterum contrarium sentiat. Ceterum non solum de intromissione membri virilis in vas feminae præposterum (quod certum esse debet), sed etiam de reficitur illius in prædicti vas superficie, ex ultimo esse peccatum mortale, tamen ab se periculum pollutionis, & fiat animo consummandi in vase naturale feminae, quia prædicti tactus censendi sunt Sodomiticæ copulæ inchoatio, eo quod ex se, & spectata eorum natura ad ipsam referantur, quam relationem non tollit agentis intentio. Secus est cum os feminae, vel eius cura, aliaque corporis partes tangenda assumuntur ad excitandam naturam, quia spectata coniugum conditio, & frequentis vsu, & consuetudine se cognoscendi illis partibus veniunt, vt maiori cum voluptate copulam coniugalem habeant: sic docuit Basil. Ponce. *lib. 10. cap. 1. num. 5.*

7. Superest dicendum de sponsis de futuro? Beneiter respondeo illis licitos esse amplexus, oscula, & tactus alias honestos, secus de se turpes, quia ratione contractus iuribus habere videntur vtendi illis mediis ex se indifferentibus que mutuum amorem excitant, & fouent, ideoque sic est vsu, & consuetudine introductam, abesse tamen debet pollutionis, vel coitus periculum: sic docent Navarr. *cap. 14. n. 18.* & *cap. 16. num. 12.* Valen. *2. 2. disp. 9. q. 3. p. 3. ad finem.* Saa *verbo, Incuria. §. oscula, & tactus.* Sanch. plures referens, *disput. 4. §. num. 48.*

§ III.

Qualiter coniuges vt matrimonio debeant vt à culpa immunes sint?

1. *Vasi naturali viri debent, nec est mortale, etiam si in accidenti aliqua sit variatio.*
2. *Affirmant plures coniuges copulam incipientes, obligatos esse eam absolueri. Alij prædictam sententiam temperant.*
3. *Quid sentiendum?*
4. *Non est opus, vt viriusque coniugis seminatio concurrat.*
5. *Femina prius seminans obligata est expectare viri seminationem.*
6. *Verius est recedente viro non esse licitum femina se promouere ad seminandum.*
7. *Si post contractum matrimonium nequeat vir intra sua seminare, dum est aucta impotentia copulari possunt, secus si certa sit.*

- 8 Omnes conveniunt obligatam esse feminam conceptum semen retinere.
- 9 Ob nullam causam licet femina directè procurare abortum factus, qui probabiliter creditur animatus.
- 10 Si factus animatus non sit, plures censent licitum esse.
- 11 Verius est hanc procurationem directam illicitam esse.
- 12 Factu probabiliter animato negant aliqui licere feminam medicamentis uti, ut sua salutis consulat cum periculo abortus.
- 13 Verius est oppositum.
- 14 Medico prædicta medicamenta applicare licet, imò obligatur.
- 15 Proponitur dubitandi ratio, an abusus uxoris contra naturam contineat specialem malitiam?
- 16 Resolvitur continere.
- 17 Explicandum est in confessione huiusmodi, abusus factum esse cum propria uxore.

Conveniunt omnes coniuges vase naturali ad generationem destinato vti debere absque periculo effundendi semen extra vas. Eo autem periculo seculo, etsi aliqui quos refert Sanch. lib. 9. disp. 16. num. 2. non improbabiler sentiant peccatum lethale esse, si in verso ordine coeant. V. g. si vir succubus sit, femina incubæ, & a fortiori si more bestiarum præposterè in vase tamen naturali copula habeatur; eo quod prædicti modi natura aduersatur, & depravatam animam indicant, nimique voluptati affectum. At probabilis est solam culpam veniale adesse, siue à latere, siue sedendo, siue stando, siue præposterè feminam agnoscas. Nam prædictus modus non impedit (vt suppono) quod semen intra vas naturale feminæ recipiatur ob virtutem attractivam, quam matrix habet teste Aristotele lib. 2. de generat. cap. 4. & consequenter nec generationem impedit. nec fini matrimonij qui est loboleum concipi obstat, ergo non est gravis deordinatio, quæ peccatum mortale valeat constituisse. A que ita defendit Caiet. 2. 2. q. 154. art. 1. circa solut. ad 4. Nauarr. c. 16. num. 42. Henric. lib. 1. c. 1. 6. n. 6. Saa. verbo Debitum conjugale versus nullus modus. Sanch. pluribus citatis dicto lib. 9. disp. 16. num. 3. Coninch. disp. 34. dub. 9. in fine. Gaspar Hurtado disp. 10. diffinit. 5. num. 19. Tolet. lib. 7. cap. 20. & alij. Quod aded verum est, vt etiam aliqua pars feminis extra vas decidat reliquo intra vas recepto non sufficit ad copulam lethalem constituendam teste Basili. lib. 10. art. 1. n. 3. Gaspar Hurtado ad diffinit. 5. n. 20. Sanch. aliis relatis. num. 5. eo quod totum semen non solet in matrice retineri, sed retento quod ad generationem sufficit reliquum expellitur. Quinimo idem Basili. & Sanch. prædictum modum à mortali excusant. Et si scias non ita certò prolem generari, ac si debito modo fuisset vltus, quia non tenent generationem convenientiori modo procurare. Satis enim est si modo convenienti eam procures. Illud certum, si scias ex prædicto concubitu generationem impediti, eo quod femina vel ob humilitatem, vel laxitatem non valet semen retinere, peccatum esse mortale, quia perinde est, ac si semen extra vas effunderes. Quod verum censet, est ea expulsio, seu non retentio procedat ex aliqua infirmitate temporali feminæ, quæ semen retinere potest seruatò naturali modo concubitus.

Relatæ quaestiones. Prima, an coniuges copulam incipientes teneantur eam absoluerè? Affirmant Syluest. verbo Debitum. q. 7. Azor. r. 3. lib. 3. cap. 2. q. 9. Petr. de Ledesm. q. 29. art. 6. dub. 2. & alij, eo quod nemini concessum est generationem impediti, & debito sine coniugale coitum priuare. Alij temperant prædictam sententiam, vt procedat casu quo alter coitus siue vir, siue femina feminauerit, ne illius seminatio frustranea sit, si cum alterius seminatione non iungitur. Sic Ochaguiar tract. 5. de matr. q. 3. Gaspar. Hurtado diffinit. 5. num. 21.

Dicendum tamen est, si neuter seminauit, neque vltum est periculum effundendi semen, poterunt ex mutuo consensu à coitu desistere, quia coniuges non tenentur generationem procurare, etsi teneantur eam contrariè non impedire. Neque ille incepsus coitus est aliam quam quidam talis partium verendum, qui inter coniuges secluso periculo pollutionis permittitur est. Maxime cum fieri possit ob redum finem, scilicet, vt concupiscentiam sedent, & valeantur consulant, & filiorum copia non abundans, quos nequeunt convenienter alere. Atque ita docent Palud. in 4. d. 31. q. 3. art. 2. n. 15. Caiet. 2. 2. q. 154. art. 1. in fine. Venerum. 3. p. specialis art. 15. conclus. 5. Saa. verbo Debitum conjugale versus inchoatam copulam. Sanch. aliis relatis, lib. 9. disp. 19. num. 3. Fillius tract. 10. c. 9. Basili. Ponce, lib. 10. c. 11. n. 9. Verum si femina seminauit, vel in eo periculo constituta sit, mortale peccatum erit, si vir ante seminationem ex proposito desistat, vt bene Caiet. Veracuz, & aliis relatis docuit Sanch. d. disp. 19. num. 5. Quia esset occasio, & causa, vt femineum semen suo debito effectu frustraretur, & generatio inchoata dissolueretur, cum femineum semen impotens sit ad generandum nisi semine virili concurrente. Omnibus autem mandatum est

non solum ne semen effundant, sed ne permittant frustra effundi, si id impedire licitè possunt, & absque graui incommodo. Quare si renuente femina vir seminare potens desistat à seminando, non solum peccat contra naturam, sed etiam aduersus castitatem laedens ius vxoris, quod obligat ad reddendum debitum legitime petitum, habendamque copulam generationi aptam, vt bene aliis relatis docuit Sanch. disp. 19. num. 9. Neque excusari potest nisi ob grauissimum illi damnum imminens. E contra dicendum existimo viro seminante feminam non esse obligatam seminare, quia secundum receptiorem, communiorèque sententiam, quam tradidit Aristot. lib. 1. de generat. animal. c. 2. Et lib. 2. c. 3. Galen. lib. 1. de sanitate tuenda, cap. 1. Et lib. 2. de natural. facultat. c. 3. Auicena. lib. 9. de animal. c. 1. Albert. Magnus lib. 5. de animal. cap. 11. & D. Thom. quem Theologi sequuntur 3. p. q. 31. art. 4. ad 3. semineo femineum generationi necessarium non est. Ergo impedita eius seminatione virile semen non defraudatur suo effectu, vt rectè Sanch. lib. 9. disp. 19. n. 5.

Ex his inferitur non esse opus, vt vtriusque coniugis seminatio simul concurrat, sed vnus alterum præuenire potest, vt ex testimonio vniuersitatis Complutensis docuit Henric. lib. 11. c. 15. n. 3. & c. 16. num. 7. Sanch. lib. 9. disp. 17. n. 9. & 10. Basili. Ponce, lib. 10. c. 11. num. 3.

Secundò sit feminam prius seminantem obligatam esse expectare viri seminationem, ne eius semen frustraueum sit, nève viri semen extra vas effundatur; at viro prius seminantem obligatum non esse (etsi conueniens sit) feminæ seminationem expectare, partim quia feminæ semen generationi non est opus, esto sit conueniens partim quia in viro non recipitur, neque eius assilientia post emissum semen videtur ad generationem necessaria.

Secunda quaestio prædictis annexa, An postquam vir semen intra vas feminæ effudit, membrumque extraxit, licet feminæ quæ nondum seminauit tactibus se prouocare ad seminandum? Sanch. lib. 9. disp. 17. n. 12. censet id licitum esse duplici fundamento nixus: primò quod satis probabile est semen femineum ad generationem esse necessarium, certum verò esse conuenientissimum, ergo femina semen emittens generationem ad minus perficit, ergo licitum illi est. Secundo quia feminæ grauissimo peccandi periculo essent exposita, si viro seminate, & illico recedente, vt sæpè contingit, ipsæ irritatæ libidine continere semen deberent. His consentit Lessius lib. 4. c. 3. dub. 7. n. 55. & dub. 14. num. 94. Ceterum verius censet recedente viro iam non esse licitum feminæ semen effundere, si se continere potest. Tum quia verius est, & ferè certum generationi necessarium non esse. Tum & præcipue quia coniugibus ea copula illis licita est per quam efficiuntur vna caro: at mulier illa effusione feminis non videtur fieri vna caro cum viro, vt potè absterat, & ab ea separato. Ergo, &c.

Tertia, si post contractum Matrimonium vir nequeat minare intra vas, vel ob impotentiam ipsius quia imbecillitas, vel ob morbo oppressus, vel ob impotentiam feminæ, quæ nimis acta est, & semen recipere nequit, liceatne rris coniugibus copula vacare? Cuius difficultati respondeo, dum est dubia impotentia copulari possunt, tamen sæpè semen extra vas effundatur, quia per accidens eo casu contingit effusio, cum ad cognoscendam impotentiam copula assumatur, quæ alià vià certo cognosci non potest, adeoque dubis de impotentia triennium conceditur, iuxta claudium de frigiditate, & masculinitate. At si certò moraliter constat nullam seminandam intra vas sperni subesse; ab eo puncto quo id constituerit, obligati sunt coniuges à copula abstinere, quia illis sola coniugalis copula, & se se generationi apta permittitur, qualis non est extra vas femineum seminatio, quæ pollutio est, & coitus contra naturam: sit Henric. lib. 11. c. 15. num. 4. Ludouic. Lop. 1. p. instruit. c. 79. ad finem. Sanch. lib. 9. disp. 17. a num. 20. Basili. Ponce, lib. 10. cap. 11. num. 6. Concedunt autem prædicti Doctores his coniugibus oscula, amplexus, & tactus secluso pollutionis periculo, quia eorum impotentia, vt supponimus, matrimonio contracto superuenit, quod prædictis tribuit. Illud verò certius est non impediri prædictos coniuges à copula, ex eo quod femina semen acceptum nequeat retinere. Nam eo ipso, quo illud recipit, copula coniugalis consummatur: expulsio verò præter intentionem succedens per accidens reputari debet. Præterquam quod sæpè præsumendum est retinere quod ad generationem sufficit, sicuti rectè aduertit Sanch. dicta disp. 17. num. 24.

Quarta, Qualis obligatio feminæ in se conceptum semen retinendi? Omnes conveniunt obligatam esse ne conetur ad illius expulsionem, vel sumendo potionem, vel se erigendo, aut vtriam emittendo, quia hæc expulsio parum distat à voluntaria pollutione, cum in vtraque semen suo debito sine defraudetur, vt ex omnium sententia tradit Syluest. verbo Debitum. q. 7. Nauarr. c. 16. n. 33. Sanch. lib. 9. disp. 10. n. 2. & seqq. Basili. Ponce, lib. 10. c. 11. n. 1. Neque obinde femineum astringimus, vt diu immota permaneat, & resupina persistat, sed tantum ne expulsionem procuret, cum competere sit

recepto

recepto femine os matris claudi, ita vt ob diuersum corporis situm nullum videatur adesse periculum expulsionis: vt rectè aduertit Henric. lib. 11. cap. 1. 6. num. 8. Sanch. dicta disp. 20. num. 4. Basil. dicto cap. 1. 3. num. 1. Laym. lib. 5. tract. 10. 3. p. cap. 1. num. 7.

9. Controuersia igitur est: An liceat feminae ob conseruationem vitæ, famæ, & honoris abortum procurare foetus nondum animati, vel in animati? In qua controuersia certum est ob nullum finem licere directè procurare abortum foetus, qui probabiliter creditur animatus; quia intrinsecè malum est intendere innocentis necem, eiusve periculo illum exponere. Vnde nullatenus licet feminae medicinas fumere, quæ directè ad foetus occasionem tendunt, vt sunt portiones venenatae, percussiones, dilacerationes, quia horum sumptio est directè innocentis occisio, quæ nullo sine honestari potest, vt pluribus firmat Sanch. dicta disputat. 20. numero 7. Gab. Vazq. capit. 2. de restitut. §. 1. dub. 7. Basil. Ponce, lib. 10. cap. 17. num. 3.

10. Quod si constet foetum animatum non esse, plures censent licitum esse abortum directè procurare ob periculum mortis imminenti euitandum; quia ille abortus non est homicidium etiam virtualiter, siquidem percute matre probabile est nunquam illum foetum anima rationali esse informandum. Deinde ille inanimatus foetus est quasi quidam alius humor in corpore exsistens: ac ob conseruandam salutem licet directè conari ad expulsionem humoris noxii. Ergo etiam licet conari ad expellendum prædictum foetum. Neque obstat illicitum esse expulsionem seminis superabundantis, & nociui, quia eius expulsio non permittitur, ne impediat coniugalis vsus illa voluptate licite percepta. Cum ergo in expulsionem prædicti foetus non alicui ea voluptas, ob quam arceantur homines à matrimonio, vsuque coniugali, nulla appareat ratio, ob quam licita esse non possit. Atque ita licere docuit S. Antonin. 3. p. tit. 7. c. 2. §. 2. Syluest. verbo Medicus. q. 4. dicto 2. Nauarr. c. 25. num. 62. Couaruu. Clement. si furiosus de homicid. 2. p. §. 3. num. 1. in fine, Henric. lib. 11. c. 16. n. 8. Eman. Sáa, verbo Homicidium in princ. Et aliis relatis Sanch. lib. 9. disp. 20. num. 9.

11. Ceterum verius censo hanc procurationem directam illicitam esse, tamen liceat indirectè sumendo medicamenta salutari necessaria, ex quibus indirectè, & per accidens foetus inanimatus expellitur. Sic Petr. Nauarra, lib. 2. de restit. c. 3. difficult. 2. n. 13. 2. in 2. edit. Gab. Vazq. opus. de restit. c. 3. §. 2. n. 25. Et c. 2. §. 1. dub. 7. n. 28. Basil. Ponce, lib. 10. c. 13. n. 2. Et colligitur ex D. August. relato in c. aliquando. 32. q. 2. appellante meretricem eam quæ prolem antequam viuat interimit. Et in c. si aliquis de homicid. damnatur vt homicida qui mulieri aliquid dederit, vel fecerit, ne possit generare, concipere, aut nasci soboles. Et licet hęc Textus explicari possent, quando nulla adest honesta ratio. At August. loquitur generaliter. Duplicem habet partem conclusio. Prima est illicitum esse directè abortum procurare; secunda indirectam procuracionem licere. De hac secunda ferè nullus dubitat, & ex infra dicendis euidentius confirmabitur. Priorem partem sic probo, quia illa expulsio foetus, esto homicidium non sit, est tamen contra naturam æquè ac est expulsio seminis extra vas: si enim seminis directè effusio nullo casu licet, eo quòd nullum alium præter generationem habeat finem, à fortiori non licet foetus expulsio, qui ex semine coaleſcit, & ad quem semine immediatè refertur. Secundò probat Nauarra hac ratione deducta ab inconuenienti: si enim ob vitandam mortem matris, salutemque illius recuperandam liceret foetum inanimatum directè expellere, etiam licitum esset ob vitandam mortem ex partu sibi probabilissimè imminenti. Item ob conseruandam suam famam, & fortè vitam, quæ ex illicito concepto foetu periclitantur, quæ nullo alio modo conseruari posse credit, nisi abortu procurato. Quam sequelam Thom. Sanch. lib. 9. de matr. disp. 20. num. 10. non audeat concedere, & rationem differentie subdit: quia periculo mortis imminente foetus est quasi aggressor, secus verò cum periculum futurum est, & longè distat, cui fortè aliis mediis succurri potest. Sed hæc euasio non satisfacit, cuiuslibet enim ius æquale est defendendi famam, & vitam ab eo qui infallibiliter creditur erepturus, sicuti ab eo, qui eam de facto tentat eripere; quia in vitroque casu actus est moraliter aggressor. Si igitur foetus reputandus est aggressor, cum feminae salutem noceat, etiam reputandus cum eius famam & vitam euidenti periculo exponit. At in neutro casu reputandus est aggressor iniustus, sed iustus à natura, eiusque auctore sic ordinatus: ac proinde ob hanc rationem non licet illum perire.

12. Gravior dubitatio est, An foetu probabiliter animato liceat feminae, vt suæ salutis consulat, aliquibus medicamentis vt sciens moraliter inde foetum perituro? Gab. Vazq. de restit. cap. 2. §. 1. dub. 7. numero 28. & capite 5. §. 2. dub. 6. numero 23. Et seqq. quem sequitur Basil. Ponce, lib. 10. cap. 13. num. 6. concedit missione sanguinis vti posse, secus verò purgationem, vnguentis, balneis, & alijs medicamentis, probat priorem

partem, quia sanguis esto sit alimentum foetus, est etiam simul matris alimentum; potest ergo mater in huius alimenti dispositione sibi prius consulere, quam foetus. Cum ergo videat sibi esse nociuum cum superabundat, poterit illum diminuerè, tamen eius diminutio foetus noceat, quia non tenetur ob conseruationem foetus retinere alimentum, quod proprie conseruationi nociuum est. At alijs medicamentis inquit Vazq. & Basil. vt femina non potest, eo quòd æquè præstant innocentis occisionem, ac propriam conseruationem, vt autem medio per se destinato ad occisionem innocentis, vt vita propria conseruetur, nullatenus licet: ergo.

Ceterum verius censo non solum missione sanguinis, sed alijs medicamentis propria vitæ salutaribus vti formidari posse, tamen inde foetus pereat, quia mors foetus eo casu censenda est per accidens contingere non solum quoad matris intentionem, sed etiam quoad executionem, siquidem medicamentum assumptum ex applicatione agentis directè refertur ad salutem matris conseruandam. Cum ergo mater ius habeat conseruandi propriam vitam, ius habet vtendi illis medijs, quæ ad eius conseruationem necessaria iudicantur, esto inde alteri noceat. Quod ad eò verum est, vt etiam medicamentum æquè matri salutariter sit, ac foetus nociuum poterit eo vti, quia in eo vsu solum suam salutem querit, non foetus necem; hanc enim tantum permittit sicuti docent Nauarra, lib. 2. de restit. cap. 3. difficult. 2. num. 13. 1. Aragon. 2. 2. q. 64. art. 7. §. ad 2. Banies q. 40. art. 1. dub. 11. conclus. 2. Henric. lib. 11. de matr. capit. 16. numero 8. Sáa, verbo Homicidium in princ. Sanch. alijs relatis, disputat. 20. num. 14. c. 8.

Neque audiendi sunt qui negant Medico licere prædicta medicamenta applicare; potius enim credo exigente matre obligatum esse; cum ex officio teneatur mederi infirmum medis, quibus ipse infirmus licet vti potest, vt aduertit Sanch. alijs relatis, d. disp. 20. num. 15. Neque ab huiusmodi vsu impeditur eo quòd probabiliter creditur matre ab ijs medicamentis abstinerè foetum in lucem proditurum, & quæ baptisimi abluendum, quia id incertissimum est, ideòque non videtur mater obligata certam mortem subire, vt foetus salutem spiritalem dubiam procuret, vt bene notauit Basil. dicto cap. 13. num. 6.

13. Quæstio quinta, continet abusus vxoris contra naturam sue sodomie, sive pollutionis tantum speciale malitiam, quam continet idem abusus inter solutos. Ratio dubitanda est, quia si prædictus abusus aliquam speciem malitiam contineret, ea esset iniustitia aduersus coniugem: coniux in eo abusu continet, & ad ipsum cooperatur, ergo malitiam iniustitiam continere non potest. Deinde non est adulterium ob eandem rationem, quia non est iniustitia, & quia adulterium est alieni thori violatio, vt dixit Gelasius, cap. lex illa, 36. quæst. 1. Et tradit D. Thom. 2. 2. quæst. 154. art. 8. in corp. Tandem non est contra fidem in matrimonio datam; hæc enim tantum videtur obligare, ne debitum perituro negetur, nec alteri coniuges commisceantur; sicuti docet D. Thom. in 4. d. 36. quæst. 1. art. 2. in corp.

Nihilominus tenendum omnino est prædictum abusum continere speciale malitiam aduersus fidem in matrimonio datam. Etenim per matrimonium sibi iniucem coniuges corpora tradunt ad solum coniugalem vsum, & generacionem aptum; cui traditioni prædictus abusus contrarius est. Neque obest quod coniuges consentiant, quia eorum consensus nullus est, vt potè procedens à non habentibus potestatem: licet enim potestatem non habent, vt alteri commisceantur, sic nec ad se indebitè cognoscendum. Quare iuste appellari potest adulterium siquidem est thori coniugalis violatio, nam vt rectè dixit Ambros. relato in cap. nemo tibi. 32. quæst. 4. adulterium non est solum cum aliena peccare coniuge, sed omne quod non habet potestatem coniugij, quod confirmat Aug. in cap. adulterij. 32. q. 7. Atque ita docent Sotus in 4. dist. 31. q. 2. c. 4. ad finem. Petr. de Ledesma de matr. quæst. 49. art. 6. dub. 2. post 1. conclus. Sanch. lib. 9. disp. 18. à n. 3. Basil. Ponce, lib. 10. cap. 11. numero 7. Ioannes de Salas, 1. 2. tract. 1. 3. disputatio 6. sect. 15.

Aduertunt tamen rectè Basil. Ponce, & Sanchez vitium, & idem est de vxore, sic matrimonio abutentem obligatum esse, vt suum peccatum perfecte explicet manifestare cum propria vxore abulum commissum esse. Nam si diceret cum coniugata in genere abusum commississe, plura peccata quam commisit significaret, siquidem ultra violationem fidei sui matrimonij denotaret violationem matrimonij coniugatae, & iniustitiam aduersus eius virum. Neque hanc impediret, esto adderet fuisse ex consensu proprii viri, cum ipse consentire non possit. Si autem diceret abusum fuisse cum soluta commissum, non explicaret violationem fidei ab vxore factam, cuius ipse particeps fuit. Teneat ergo declarare cum propria coniuge peccatum commissum esse.

An ratione loci, & temporis impediatur coniuges à debiti petitione, & redditione?

- 1 Illicita est copula coniugalis in loco publico.
- 2 Quid de loco sacro? Remissive respondetur.
- 3 Copula coniugalis non suscipitur velationibus licet.
- 4 Ex consensu utriusque intra bimestre. Secus altero resistente.
- 5 Diebus feriatis processio, vel ieiunij licet, est conveniendum sit ab ea abstinere.
- 6 In diebus petenti obligatus est alter coniux reddere.
- 7 Tempore fluxus menstrui non est mortale debitum petere.
- 8 An sit culpa venialis ex fine petitionis? decidendum est.
- 9 Ex parte reddentis nulla est culpa.
- 10 Tempore pragnationis, si probabile esset periculum abortus, illicita est debiti petitiō, & redditiō. Secus seclusorali periculo, ut committere contingit.
- 11 Idem est si periculum absque receptum semen effundendi.
- 12 Secluso prædicto periculo non est mortale eo tempore reddere, vel petere.
- 13 Quod dictum est de copula tempore menstruo, dicendum est quando habetur post partum, antequam mulier à sanguine purificetur.
- 14 Tempore quo proles lactatur, nulla est obligatio coniugibus abstinendi à debiti petitione.
- 15 Coniux cui debitum petitur in prædictis casibus obligatus est reddere.
- 16 Viroque coniuge amente copula per se illicita est.
- 17 Viro rationis compos potest à viro infano debitum petere.
- 18 Coniux sana mentis per se non tenetur debitum reddere amens petenti.

Quod ad locum attinet in confesso est apud omnes illicitam esse copulam coniugalem publice id est coram aliis, quia esto de facto nemini ruina sit, ex se tamen decet, & honestati aduersatur, occasioneque præbet ad peccandum turpis desiderij, vel saltem delectationis mortale idoque testatur Sanch. lib. 9. de matrim. disp. 15. num. 1. neminem inuenisse de hac re dubitantem. Quod non solum intelligendum est de copula coniugali, sed de quibuscunque actibus aliis turpibus, ut potest ad Venereum valde incitantibus, sicuti notauit idem Sanch. num. 2.

Si verò de loco sacro scimo sit tract. 1. 1. de immunit. Ecclesia punct. 2. relatis diuersis opinionibus, censui probabilius copulam coniugalem ibidem licitam esse, si alteri coniugum necessaria sit ad vitandam incontinentiam periculum; eo quod diu reclusi continentur absque potestate exundi: secus verò si ad prædictum finem necessaria non sit, possitque extra locum sacrum haberi, ut præter ibi relatos docet Coninch. disp. 34. dub. 9. conel. 8. Gaspar Hurtado disp. 10. disp. 4. num. 16. Quæ omnia loco prædicto probauit, neque aliquid nouum addendum occurrit.

Quod ad tempus spectat, variæ difficultates agitari possunt. Prima: An non susceptis velationibus copula coniugalis illicita sit? Cui difficultati disp. præced. punct. 13. §. 5. respondit, per se nullum esse peccatum, eo quod Concilium Tridentinum verbis indicantibus præceptum, sed consilium vultur.

Secunda: An ante tractatum bimestre concessum ad deliberandum de religionis ingressu liceat? Et nemini est dubium licere, si ex consensu utriusque habeatur, secus verò si aliquis resistat intendens religionem ingredi, quia ius sibi concessum de religionis ingressu violatur, sicuti latius dixi hæc disp. punct. 2. §. 5.

Tertia: An diebus feriatis processio, vel ieiunij liceat prædicta copula? Et nemini est dubium convenientissimum esse prædictis diebus abstinere, ut feruentius possint coniuges orationi, aliisque pijs operibus vacare: cui feruori non leuiter obstat coniugalis vsus ob voluptatem sibi innatam. At cum nullibi sit prohibitus coniugalis vsus, nulla est culpa, si prædictis diebus habeatur. Quippe etsi plures sancti relati à Gratiano 33. quæst. 4. diebus feriatis, & ieiuniorum asserant coniuges à copula debere abstinere, intelligendi sunt ex decencia, & honestate, & ut liberiùs orationi assistant, ut ibidem explicat Glossa, & licet Innocent. Pontifex in cap. proposuisti. 82. disp. vsus fuerit verbo præcepit, ibi: Nam sic Paul. ad Corinth. scribit dicens. Abstinetis vos ad tempus, ut expeditius vacetis orationi, & hoc vitique laicis præcepit. Glossa verbum præcepit pro persuasit, intellexit. Atque ita plurius relatis docet Sanch. lib. 9. disp. 12. à n. 5. Coninch. disp. 34. dub. 9. num. 75. Basili. Ponce, lib. 10. cap. 9. num. 5. Gaspar Hurtado, disp. 10. disp. 3. num. 9.

Ex quo inferendum est, his diebus petenti obligatum esse coniugem reddere sub graui culpa; quia ob illam indecentiam obligatio iustitiæ non suspenditur, ut docuerunt D. Antonin. 3. part. tit. 1. cap. 20. §. 7. Paludan. in 4. d. 2. quæst. 1. art. 1. num. 4. Sanch. dicta. disp. 12. num. 7. Coninch. num. 75. & alij apud ipsos.

Quæ dicta sunt de diebus feriatis à fortiori procedunt de illo die, quo sacra Eucharistia recepta, vel recipienda est, uti latius dixi tract. de Euchar. punct. 13. & videri potest Sanch. lib. 9. disp. 13. per totam.

Quarta: An tempore quo femina patitur fluxum menstruum licita sit debiti petitiō, & redditiō? Duplex est dubitandi ratio Prima ex parte prolis, quæ si eo tempore concipiatur exponitur periculo nascendi leprosa, vel menstrua. Secunda ex parte seminis, quod videtur in vanum effundi, cum raro, vel nunquam eo tempore apta sit mulier conceptioni. Ob quas rationes plures Doctores, ut videtur est apud Sanch. lib. 9. disp. 21. à num. 1. censent illicitam esse debiti petitionem, saltem sub veniali culpa. Ceterum verius existimo culpam mortalem non esse eo tempore debitum petere; quia ex iure positivo nulla stat prohibitio. Ex iure autem naturali non apparet grauis indecentia in eo coitu: Neque enim coniuges tenentur à copula abstinere, quoties generatio subsequenda non est; alias senes, & steriles non se cognoscere possent: damnum autem, quod proli sublequi potest timendum non est, ut potest fere nunquam contingens, & esto aliquando contingeret, melius est proli esse lepra infectam, quam non esse. Si autem ille coitus tunc non haberetur, fortè postmodum non esset generatio, aut non esset eadem, ergo ex nullo capite copula illa mortalem culpam constituere potest. Atque ita docet plurius relatis Sanch. lib. 9. disp. 21. num. 7. iuncto num. 5. Gaspar Hurtado disp. 10. disp. 3. num. 10. Basili. Ponce, lib. 10. cap. 14. num. 5. & c. Coninch. disputatio 34. dub. 9. numero 76.

An verò culpa venialis sit eo tempore debitum petere? Ex fine petitionis decidendum est. Si enim ob vitandum in te, vel in altero coniuge incontinentiam, vel aliquod dissidium, aut rixam sedandam, amoremque coniugalem fouendum ducatur, nulla erit culpa, ut est Sanch. d. disp. 21. num. 5. & 7. Basili. num. 5. Hurtado difficult. 3. num. 10. Azor. 1. lib. 3. cap. 3. 1. quæst. 13. At si prædictos fines, vel similes secludas, & gratia voluptatis percipiendæ debitum eo tempore exigas, culpam venialem committes, sicuti docent prædicti Doctores, partim quia ille accessus indecentiam continet, & animum indicat nimis voluptati debitum: partim quia femina eo tempore conceptioni inepta est, præcipuisque finis coniugalis copulæ, qui est prolis generatio frustraneus redditur.

Illud verò certum existimo ex parte reddentis nullam esse culpam debitum sic petitori reddere, quia ea redditiō honestissimum finem habet, nempe obligationi ex iustitia satisfacere, ob quam tollitur indecentia, quæ in eo actu interuenire possit, sicuti contingit, cum ob periculum incontinentiæ vitandæ ea copula habeatur. Atque ita verius est non solum posse feminam viro petenti debitum reddere, sed esse obligatam, si ipse vir seriu, & constanter petat, ut bene aliis relatis docet Sanch. dicta. disp. 1. num. 16. Coninch. d. hb. 9. conel. 2.

Prædictæ quæstioni proxima est quinta, An tempore pragnationis licitum sit coniugibus petere, redderique debitum? Et quidem si probabile esset periculum abortus fortis animari omnes conveniunt illicitam esse petitionem, & redditionem, neque honestandam ob vitandum incontinentiam periculum, cui aliis viis succurri potest: vita enim innocentis prædicto periculo preferenda est. Verum ut rectè aduertit Sanch. lib. 9. disputat. 22. numero 1. Coninch. disputat. 34. dub. 9. conel. 3. Gaspar Hurtado disp. 10. difficult. 3. Basili. Ponce, lib. 10. cap. 14. n. 7. raro vel nunquam prædictum contingit periculum, idè quod timendum non est, neque ob illud vsu iuris sibi debiti priuandum.

Grauius periculum est receptum semen effundendi, & materiam incipientem coagulari dissipandi, si immediatè post conceptionem coniux cognoscatur. Sed neque in isto casu accessus ad coniugem censendus est moralis, ut rectè Angel. verbo Debitum num. 3. Syluest. ibidem quæst. 5. Sanch. d. disp. 22. num. 1. Coninch. conel. 3. Gaspar Hurtado difficult. 3. numero 12. Quippe prædictum periculum non est morale, cum raro, vel nunquam contingat; eo quod post conceptionem matrix omnino claudatur, neque ob irritationem coitus præsumenda est aperitio. Neque casus euenire potest, in quo coniuges cognoscere possint prædictum periculum subesse. Præterquam quod dissipatio illius materiæ cum præter intentionem eueniat, non est tanti momenti, ut ob id coniuges iure se cognoscendi priuari debeant.

Secluso autem prædicto periculo omnes Doctores supra relati testantur non esse mortale eo tempore petere, vel reddere debitum, quia iuris positivi nulla stat prohibitio; ex iure autem naturali etsi videatur aliqua indecentia copulam habere tempore quo mulier conceptioni inepta est. At cum matris monium

monium non solum ad prolis generationem, sed ad concupiscentia mitigationem sic institutum, optimè ob prædictum finem copula habetur. Quapropter si petens debitum prædicto sine sedandi concupiscentiam, vel alio simili ducatur non solum culpam mortalem, sed etiam venialem vitabit. Neque his obstat quod coniux eo tempore incepta sit conceptioni, & semen suo sine principali priuatur, quia per accidens id contingit ob prægnationem, non ex modo concubitus, quod ad peccandum necessarium erat.

13 Si autem copula habeatur immediatè post partum, antequam mulier à sanguine purificata sit, existimo idem esse dicendum ac de coniuge menstrua; quia in utroque casu est quedam indecentia, & nimia voluptatis signum. Quare nisi ad vitandum incontinentia periculum, sedandam que rixam vel discordiam copula habeatur, veniale peccatum erit. Secus, verò si aliquo ex prædictis finibus ducatur, sic Basili. Ponce, dicto cap. 14. num. 8.

14 Illud certius tempore, quo proles lactatur nullam esse obligationem coniugibus abstinendi à debiti petitione: esse enim intolerabile iugum, & ferè impossibile coniuges simul habitantes tamdiu abstinere; præcipuè cum proli, quæ lactatur nullum damnum immincat, nec foetui concipiendo, ut experientia testatur. Quod si ex concepto foetu agnoscerent coniuges vbera esse sicanda, & ex alia parte carerent diuitiis, quibus possent prolem alteri lactandam tradere, adhuc credit Sanch. & rectè d. disp. 22. num. 15. non esse obligatum virum abstinere à debiti petitione sibi moraliter impossibili; eo quod proli succurri potest, vel illam exponendo, vel ex elemosynis alendo, ac si mater obiret.

15 Pro certo tamen habendum est in prædictis casibus huius quaestiones, coniugem cui debitum petitur obligatum esse reddere; quia esto petens aliquam culpam venialem committat exigendo ob defectum recti finis: at reddens ab ea culpa immunis est, cum recto sine ducatur satisfaciendi obligationi ex iustitia debita, sicuti aduertit Coninch. Sanch. Gaspar Hurt. loc. alleg.

16 Sexta quaestio: An tempore amentia licita sit petitio, & redditio debiti? Breuiter respondeo utroque coniuge amente copula per se illicita est, ob periculum malæ educationis prolis, per accidens tamen à peccato excusatur, quia libertate carent, ideoque separandi sunt, ne se carnaliter cognoscant. Qui verò eos ad coitum excitat sine dubio mortale committeret ob damnum, quod proli sequitur carendo parentibus, qui eam instruere possint: sic Ludouic. Lopez, 2. part. instruct. capite 52. ad finem. Petr. de Ledesma. quæst. 58. artic. 3. dub. 2. Sanchez disputatio 23. numero 5. Basili. Ponce, lib. 10. cap. 14. in fine. Coninch. disputatio 34. dubit. 9. conclus. 6. Idem est si coniux sit furiosa, & non sterilis, quia adest periculum suffocandi prolem. Secus verò si aliqua ex prædictis conditionibus cesserit, & vir sit sui compos; quia cessat periculum abortus, malæque educationis prolis, cum habeat parentem, qui eam commode poterit educare, uti nuper relati docuerunt.

17 Illud certius vixorem rationis compotem posse à viro infano debitum petere, quia petit copulam sibi debitam, à qua ob defectum iudicij in altero coniuge, priuari non debet. Quod adeò verum est, ut etiam à debiti periculum. Quod infans extra vas seminet, non tenetur coniux sanæ mentis à debiti petitione abstinere, quia illa effusio est præter eius intentionem, neque illi vitæ suo iure vtenti tribuenda est. Sicuti docuit Sorus in 4. d. 34. quæst. vnicæ. art. 4. ad finem corp. Petr. de Ledesma. quæst. 58. artic. 3. dub. 2. in solut. ad 3. Henric. lib. 11. cap. 15. num. 4. & 10. Sanch. disp. 23. num. 7. Coninch. dub. 9. concl. 6. num. 9.

18 Coniux verò sanæ mentis per se non tenetur debitum reddere amenti petenti, quia ea petitio non est vñs dominij, cum non sit humana, & rationalis. Per accidens tamen obligari potest ad grauiora mala vitanda: sic Sanch. dicta disp. 23. num. 10. Coninch. num. 79. Quod si redditio debiti amenti nocua sit, pensanda est qualitas damni, ut inde colligitur, an sub graui, vel sub veniali culpa debeat coniux sanæ mentis à redditione abstinere? uti notauit Basili. Ponce, lib. 10. cap. 14. in fine.

§. V.

An ratione cognationis spiritualis priuentur coniuges debiti petitione, & redditione?

- 1 Cognatio spiritualis matrimonio superueniens, impedit debiti petitionem, & qualiter?
- 2 Extenditur prædicta doctrina ad paritum.
- 3 Si extra necessitatem proles communis, vel alterius coniugis baptizetur, leuatiua à sacro fonte, coniux huius culpa immunis debitum exigere potest.
- 4 Prædictum munus culpabiliter exercens debitum nequit petere secundum communem sententiam.

5 Verior est qua negat sic delinquentem priuatum esse debiti petitione.

Cognatio spiritualis, quæ ex Baptismo, vel Confirmatione nascitur superuenit matrimonio potest, ut si parens prolem alterius coniugis ex alio matrimonio, vel ex presenti habitam baptizet, vel de sacro fonte leuet, aut in confirmatione teneat. Si igitur hoc fiat ex necessitate, quia non adest alius qui id præstet, nullatenus impedimento est petendi, vel reddendi debitum, ut videtur expressè decium in cap. ad limina, 30. quæst. 1.

Et licet hic Textus solum de baptizante loquatur, communiter Doctores extendunt ad Patritium tam in baptismo, quam in confirmatione, & merito; cum ratio ob quam in baptismo excusatur impedimentum, est, quia nulla committitur culpa; at leuans de sacro fonte, vel in confirmatione teneans, cum non adest alius, nullam culpam committit, sed munus ab Ecclesia statutum præstat. Non igitur vllum impedimentum petendi, reddendique debitum contrahere debet, ut ex communi sententia firmat Sanch. lib. 9. disp. 26. num. 3. tametsi contra sentiat Henric. lib. 11. cap. 15. num. 15. Petr. de Ledesma. quæst. 66. art. 1. dub. 1. in princ. Basili. Ponce, lib. 10. cap. 6. num. 6. Et idem est quando abique vlla culpa hoc munus à coniuge præstitum fuisse; eo quod ignorantiam iniuicibilem haberet prædictum baptizatum esse suum, vxoꝝ sue filium, quia hoc impedimentum, & prohibitio petendi debitum, cum poena sit, culpam exigit; ut tradit tanquam omnino certum Coninch. disp. 34. dub. 8. in intro. Azor. 1. 3. lib. 3. cap. 31. q. 10. difficult. 3. Basili. Ponce, lib. 10. cap. 6. num. 9. & colligitur ex cap. si vir de cognat. spirituali. Quinimo si factum fuit cum ignorantia huius legis prohibentis, & interdicentis contagibus prædictum officium, cessat impedimentum ob eandem rationem, quia cessat culpa, ut pluribus firmat Basili. dicto cap. 6. num. 8. Quod aliqui extendunt non solum ad ignorantiam prohibitionis, sed etiam ad ignorantiam huius poenæ, sub qua est prohibitio facta, ut reuertit Basili. num. 12.

Si verò ab vno coniuge extra necessitatem, atque adeò culpabiliter proles communis, vel alterius coniugis baptizetur, leuatiua à sacro fonte, aut in confirmatione teneat, coniux qui huius culpæ participes non est, debitum exigere potest, quod illi necessarium est reddendum, ut ex omnium sententia testatur Coninch. disp. 34. dub. 8. num. 84.

Quocirca difficultas est, An culpabiliter exercens prædictum munus à debiti petitione arceatur, ita vt si vterque coniux culpabiles existant, neuter possit debitum petere, neque vlla sit illi obligatio reddendi? Affirmat communis sententia teste Sanch. lib. 9. disp. 26. num. 6. Gutier. de matr. cap. 100. num. 6. Mouetur ex Textu in cap. peruenit. & cap. si quis 30. quæst. 1. vbi coniuges prædicto impedimento ligati iubentur separari. Secundum in cap. nosse eadem causa, & quæst. dicitur non esse separandos coniuges, si vtriusque consensu impedimentum non acciderit: tacitè indicans si vtriusque consensu contigisset separandos esse. Tertium in cap. ad limina excusat Textus à prædicto impedimento coniugem, qui in necessitate proprium filium baptizauit, quia laudabiliter fecit: at qui extra necessitatem baptizasset nullam excusationis causam haberet. Quarto in cap. si vir de cognat. spirituali, multoties vxoris filium in baptismo suscipiens non separatur à coniuge, ne ei fraus patrocinetur, at negata ei potestatem petendi, & concessa obligati reddendi nullatenus fraus patrocinetur. Ergo asserendum est sic delinquentem iure exigendi debitum priuatum esse.

Ceterum etsi prædicta sententia communis sit, verior est qua negat sic delinquentem priuatum esse debiti petitione, ut tradit Glossa in cap. 2. de cognat. spirit. verbo Debitum. Et ibi Anchar. Præposit. & Cardinal. Durand. in 4. d. 42. quæst. 1. art. 3. Suarez. 3. de Sacram. quæst. 67. art. 8. §. penult. Coninch. disp. 34. dub. 8. num. 69. Basili. Ponce ex parte, lib. 10. cap. 6. num. 4. Gaspar Hurtado disp. 10. difficult. 6. num. 24. Mouetur, quia hæc grauissima poena nullo iure aperto statuta est, ut constabit ex solutione Textum qui num. præcedenti referuntur. Quinimo ex aliis Textibus contrarium manifestè colligitur, ergo inducenda non est. Minorem in qua est tota difficultas sic probat. Nam Textus in cap. peruenit loquitur de feminis, quæ ante contractum matrimonium filios in concubinato susceptos leuauerunt, quas mirum non est vt à vritis separarentur, cum eorum coniugium nullum sit. Eandem explicationem habet Textus in cap. si quis filiastrum, ac proinde hi Textus ad rem non faciunt. Et esto intelligendi sint de impedimento post matrimonium contracto correcti censendi sunt per Textum in cap. nosse. Cap. de eo. Cap. ad limina eadem causa, & quæst. Et cap. si vir de cognat. spirituali: Ex reliquis verò Textibus licet Nosse, Ad limina 30. quæst. 1. Ex Textu in cap. si vir de cognat. spirit. solum à contrario sensu argumentum sit, quod in iure firmum non est, maxime in poenis extendendis: sæpè namque Pontifices sua responsa cum limitatione proferunt, specialèque rationem afferunt, non vt indicent, ea limitatione, aut ratione deficiente contrarium esse.

pro lege habendum; sed ut interrogatis plenè, & perfectè satisfaciatur. Non igitur ex Textibus in contrarium relatis colligi potest, sic delinquentem iure petendi debitum priuationem esse. At probemus alius Textibus expressè ei permitti. Nam Textus in cap. de eo. 5. 30. quæst. 1. dicitur. Si autem coniuges legitimi unus aut ambo in adulterio fuerint, ut solum sum de fonte susceperit, si inuicem permanere uoluerint bonum est (hoc est si uoluerint manere continentiam seuantes) sua autem gratia penitentia insidiatori iniungatur, & simul maneat. Si igitur decidit Textus, quod simul permaneat, sine dubio poterunt debitum exigere, aliàs separandi essent, ne periculo incontinentiæ essent expositi. At apertius doctrina conuincitur ex capite si uir de cognat. spirit. ubi Pontifex inquit siue ex ignorantia, siue ex malitia id fecerint, non sunt ab iniuriam separandi, nec alteri alteri debitum debet subtrahere, nisi ad continentiam seruandam possint induci, quia si ex ignorantia factum est, eos ignorantia excusare uideatur, si ex malitia, eos sua fraus non debet patrocinari, uel dolus. Ngtrandam sunt uerba, non sunt ab iniuriam separandi: item neque alteri debet debitum subtrahere, quibus manifestè indicatur utramque retinere ius exigendi, aliàs possent debitum sibi subtrahere. Item uoluit Pontifex prouidere malitiæ, quia aliqui proprios filios & sacro fonte leuabant, ut à coniugibus separarentur ob impedimentum, quod censetur contractum ex cap. penitent. Et cap. si quis filium; & loco impedimenti iubet gratiam eis peccati tunc iniungi, idè quæ eos quoad mutam habitationem, petitionem, redditionem, quæ debiti æquales faciunt, qui ignorantes filios è sacro fonte susceperint, quos ex omnium sententia constat debiti petitione priuatos non esse. Ergo asserendum est probabilius esse, & mihi certam cognationem spirituales matrimonio superuenientem non prætare coniugibus impedimentum petendi, reddendique debitum.

§. VI.

An ob affinitatem matrimonio superuenientem impediantur coniuges à debiti petitione, & redditione?

- 1 Affinitas matrimonio superueniens extenditur secundum aliquos ad quartum gradum quoad debiti petendi priuationem.
- 2 Verius est spectato Trident. non extendi ultra secundum gradum.
- 3 Qualiter incestuosus à prædicta pena excusetur?
- 4 Aliquando priuatus debiti petitione permitti potest debitum petere.
- 5 Impetrata dispensatione impedimenti recuperat incestuosus integrum ius petendi.
- 6 Innocens ab incestuoso debitum petere potest, illique est reddendum.
- 7 Incestuosus inique petenti non est coniux innocens obligatus reddere, est possit.

Affinitas matrimonio superueniens orta ex incestuosa copula cum coniugis consanguineis ad minus in primo, & secundo gradu impedit debiti petitionem, ut colligitur ex capite transmissa. Cap. tue fraternitatis, de eo qui cognouit consanguin. Et capite si quis uiduum. Et alius, 3. quæst. 7. An autem hæc affinitas, & impedimentum oriatur ex copula cum consanguineis coniugis in tertio, vel quarto gradu? difficultate non caret: eo quod antiquo iure, & matrimonium contrahendum impediebat, & post contractum prohibebat debiti petitionem. At Conc. Trident. sess. 24. cap. 4. statuit, ne prædicta affinitas matrimonium contrahendum impediret ultra secundum gradum, de priuatione autem debiti nec uerbum fecit. Cum ergo à iure antiquo reodendum non sit, nisi quatenus iure nouo expressum fuerit & in iure nouo nulla quoad debiti petitionem restrictio inueniatur, conuincit uideatur vsque ad quartum gradum extendi. Atque ita affirmat Paul. Comitoli lib. 1. respons. moral. quæst. 138. & alij relati à Sanchi lib. 7. dict. 15.

Cæterum uerius est restricta affinitate ad secundum gradum quoad matrimonium contrahendum, eo ipso restringi quoad priuationem petendi debitum, quia priuatio exigendi debitum imponitur in penam copulæ incestuosæ. At sublato impedimento contrahendi matrimonium ob copulam cum consanguineis in tertio, vel quarto gradu, ea copula non est censenda incestuosa; quia non est censenda cum affinitate habita; sicuti non censetur consanguinitas, qui sunt extra quartum gradum; eo quod extra illum non est impedimentum matrimonij contrahendi. Atque ita docent pluribus relatis Sanchi lib. 9. disp. 27. n. 14. Gutieri. lib. 1. canon. qq. c. 23. num. 21. Et de matrim. cap. 99. in fine. Henrici. lib. 1. c. 15. Basili. Ponce, lib. 7. cap. 33. in fine, decimumque refert à sacra Concilij congregatione.

Excusatur incestuosus à prædicta pena, si ignorauit esse de Eord. Castro. Sum. Mor. Pars V.

consanguineam suæ coniugis ad quam accessit, quia eo casu excusatur ab incestu, ac proinde à pena ob incestum imposita, uti expressè colligitur ex cap. 1. de eo qui cognouit consanguineam, & c. Et tradit Sotus in 4. d. 37. quæst. unica, art. 2. Victoria de matrim. 200. Rodrig. 2. l. i. i. i. cap. 2. 43. concl. 1. Sauch. lib. 7. disp. 15. & lib. 9. disp. 32. n. 47. Layman. lib. 4. sum. tract. 10. 3. part. cap. 1. n. 14. Deinde excusatur si per vim fuit coactus ob eandem rationem, quia immunis est à culpa; iuxta cap. discretionem de eo qui cognouit, & c. Quinimo non uidetur improbable si metu cadeute in constantem uirum ea copula habita sit incestuosum retinere ius petendi debitum. Nam cum hæc pena iure Ecclesiastico inducta sit, credendum non est peccanti ita coactè impositam esse, ait Sotus d. ar. 2. Basili. lib. 10. cap. 7. num. 6. Et probabile censet Sanchi lib. 9. disp. 31. num. 4. Layman. dicto cap. 1. n. 14. Illa uero excusatio, quam tradit Syluest. uerbo Luxuria, q. 4. dicto 2. Angel. uerbo, Incestus num. 4. Saa, uerbo Matrimonij impedimenta diuinentis, num. 1. nempe si incestus fuit occultus, nullatenus est admittenda: tam quia ex nullo Textu colligitur. Tam quia raro hoc impedimentum à coniugibus contraheretur, si oporteret incestum publicum esse. Atque adeo ex incestu occulto nasci prædictum impedimentum docuit Glossa in cap. qui dormierit, uerbo neutrum 32. quæst. 7. Gutieri. lib. 1. canon. qq. cap. 2. num. 8. Sanchi lib. 7. disp. 15. n. 13. & lib. 9. disp. 27. n. 2. Neque sententia Iudicis requiritur, ut bene Sanchi. lib. 9. disp. 30. num. 2. Et Layman. d. cap. 1. num. 15.

Verum esto incestuosus priuatus sit debiti petitione; aliquando tamen permitti potest ea debiti peticio, uidelicet si credat comparem sui delicti grauem suspensionem concepturam; eo quod à debito petendo abstinere. Neque enim credendum est legem Ecclesiasticam cum graui honoris iactura obligare. Quod præsertim in vxoris incestu locum habere potest, ut bene notauit Layman. loco nuper relato. Deinde in gratiam coniugis innocentis permitti aliquando posse incestuoso debiti tacitam petitionem restantur Sotus in 4. d. 37. quæst. unica, art. 2. post 2. conclus. Gutieri. lib. 1. canon. qq. cap. 2. num. 9. Sanchi pluribus relatis, lib. 9. disp. 7. num. 1. Si enim vxor cogeretur semper debitum petere onerosum illi matrimonium esset, & periculo incontinentiæ exponeretur, crederetque posset se minus à viro diligere.

Illud uero est certum, impetrata dispensatione prædicti impedimenti integrè incestuosum recuperare ius petendi debitum, ac si nunquam affinitatem contraxisset, neque ad hanc impetrationem consensus innocentis requiritur, ut optimè aduertit Sanchi. lib. 9. disputat. 6. num. 10. Quam dispensationem concedere posse Episcopum saltem ex consuetudine restantur Sanchi. lib. 8. disp. 12. num. 4. Valen. disp. 10. q. 1. part. 5. Henrici. lib. 2. cap. 2. num. 9. Layman. lib. 5. tract. 10. 3. part. cap. 1. num. 15. & alij plures apud ipsos. Ex priuilegio autem Sedis Apostolicæ Superiores Societatis, & quibus ipsi commiserint eam concedere possunt, uti constat ex priuilegiis Societatis, uerbo Dispensatio.

Quod ad innocentem attinet, dubitate nemo potest posse ab incestuoso debitum petere, illique necessariò esse reddendum, quia sine culpa priuari non debet iure sibi debito, ut habetur cap. discretionem, de eo qui cognouit consanguineam, Affinitas namque post matrimonium inique contracta illi nocere non debet, qui iniquitatis participes non fuit, ut decidit cap. tua fraternitatis eodem tit.

An autem possit, vel teneatur incestuosus inique petenti reddere? difficultate non caret, uerius cenfeo nullam illi esse obligationem reddendi, tamen reddere possit. Priorem partem docuit Glossa in cap. Nosse, 30. quæst. 1. uerbo de fraudentur. Conarui. 4. decret. 2. part. cap. 7. §. 2. num. 5. Gutieri. lib. 1. canon. quæst. cap. 23. num. 6. Sanchi plures referens, lib. 9. disp. 6. n. 8. eo quod incestuosus peticio nulla sit, ut potè qui priuatus est iure petendi. Nulla igitur in iustitia committitur, si eius petitionem repellas. Argum. Textus in leg. si pupillus. 127. ff. de uerbor. obligat. Et licet aliquando eius petitioni annuas, non obinde obligatus es deinceps reddere; quia priuatio quam incestuosus habet petendi debitum non est facta in tui fauorem, sed in penam delicti commissi, idè quæ nequit ob tui confessionem tolli, sicuti bene notauit Sanchi. lib. 9. disp. 6. num. 9.

Secunda pars conclusionis, scilicet te posse reddere difficilius est, eo quod uidearis cooperari inique actioni petentis; si tamen consideretur nulla est iniqua actioni cooperatio; quippe illa copula coniugalis secundum se illicita non est, sed solum quatenus petitur ab incestuoso: at petitioni incestuosi non cooperaris formaliter, siquidem illum ad petendum non incitasti, sed solum cooperaris copulæ petite. Ergo nulla in malitiam cooperatio adest. Ex alia autem parte delictum incestuositæ grauare non debet, ut dicitur cap. transmissa cap. tua de eo qui cognouit consanguin. Ergo atque debes liber esse ad petendum, & reddendum ac si delictum commissum non esset. Atque ita docet Ledesma. 2. part. 4. q. 60. art. 4. post prime. Sanchi. lib. 9. disp. 6. num. 11. Layman. lib. 5. tract. 10. 3. part. cap. 1. num. 15.

§. VII.

Qualiter voto castitatis emisso ante, vel post matrimonium impediatur coniugis à petitione redditioneque debiti?

1. *Astrictus castitatis voto peccat mortaliter matrimonium contrahens.*
2. *Contracto matrimonio abstinere debet à debiti petitione. Nec reddere debet priori bimestri.*
3. *Religionem ingredi affirmant plures esse obligatum.*
4. *Verius est obligatum non esse.*
5. *Consummato matrimonio tenetur coniux castitatem vouens reddere petenti, & mortuâ uxore castitatem seruare.*
6. *Si votum castitatis emissum sit matrimonio contracto ex licentia coniugis nec petere, nec reddere potest.*
7. *Si emissum sit nesciente coniuge, etsi aliqui censent inuaidum esse, verius est prædictum votum valere.*
8. *Satisfit opposita rationi.*
9. *Qui castitatem vouet diuortio legitime facto, non potest coniugi adultera reconciliari.*

1. **P**RO certo habendum est astrictum castitatis voto peccare mortaliter contrahendo matrimonium, tamen si animum habeat ingrediendi religionem ante consummationem. Tum quia manifestissimo periculo exponitur intentum non exequendi. Tum quia coniugem decipit ea intentione contrahendo, quæ si manifestata sibi esset, verosimilius est non contracturum.

2. Contracto matrimonio abstinere omnino debet à debiti petitione, quousque dispensationem obtineat, quia id præstare potest absque coniugis iniuria. Reddere autem priori bimestri nequit, quia eo tempore in fauorem religionis non astringuntur coniuges ad reddendum, maxime si de religione assumenda cogitauerint. At votum obligat ad castitatem seruandam, quoties seruati potest.

3. **Q**uæstionem habet, An Religionem ingredi teneatur? Affirmat D. Thom. in 4. d. 38. quæst. 1. art. 3. quæst. 2. ad 3. Syluest. verbo *Matrimonium* 7. quæst. 5. dicto 2. Nauarr. cap. 22. num. 73. Ioann. Azor. tom. 1. lib. 1. cap. 21. quæst. 2. & alij plures. Mouentur, quia Religio est vitæ medium, quod eo casu habet vt castitatem seruet. Nec mirum est, quod obligetur exequi medium ita arduum, & difficile pro castitate promissa seruanda, cum ipse contrahens indebitum matrimonium in eas se angustias coniecerit.

4. Verius tamen est obligatum non esse Religionem ingredi, tamen si votum emiserit post matrimonium contractum ante illius consummationem, nisi forte tempore emissionis voti cogitauerit nullum aliud superesse medium exequendi votum præter Religionis ingressum. Quia non est censendus se velle obligare pro voti executione ad assumendum medium, quod difficilius est ipsa re promissa. Secus est quando tempore emissionis voti agnoscerit nullum aliud superesse remedium voti exequendi, quia eo casu, qui rarus est censetur medium tacite promitti, ne iustitia promissio sit. Atque ita docent Sorus in 4. d. 38. quæst. 1. art. 1. §. quid autem. Henricus lib. 12. cap. 2. num. 8. Saa. verbo *Matrimonium de impediment. diriment. num. 3.* Lessius lib. 2. de iustit. cap. 46. dub. 5. num. 52. Coninch. disp. 34. dub. 5. num. 51. Sanch. lib. 9. disp. 34. n. 3. Basil. Ponce. lib. 10. cap. 5. num. 12. Galpar Hurtado, disp. 10. difficult. 8. num. 33. Layman. lib. 5. tract. 10. 3. p. cap. 1. num. 11. & colligitur aperte ex extraneis. Ioann. XXI. *Antiqua de voto*, vbi Pontifex decernit eum, qui post contractum matrimonium ante consummationem insignitus fuit Sacris non esse obligatum Religionem ingredi, præsumit enim Pontifex non habuisse intentionem se obligandi ad medium ita arduum, & difficile.

5. Consummato verò matrimonio, siue cum peccato, siue absque illo tenetur coniux castitatem vouens reddere petenti debitum, quoties ipsi fuerit rationabiliter petitum, quia nequit priuare coniugem iure ex iustitia per matrimonium quæsitum: & colligitur manifestè ex cap. quidam, cap. placet de conuers. coniugator. & vt certum docet Basil. Ponce, lib. 10. cap. 5. num. 6. Verum mortuâ coniuge, vel ipsâ adulterium committente, cum in his euentibus seruare castitatem possit, sine dubio voto astringitur, vt ex omnium sententia tradit Coninch. disp. 34. dub. 5. num. 57. Lessius lib. 2. cap. 41. num. 53. Paul. Layman. lib. 5. tract. 10. 3. part. cap. 1. num. 1.

6. Quod si votum emissum sit post matrimonium subdistingendum est, si sit emissum ex licentia coniugis nec petere, nec reddere potest, quia consentiens tacite iur, quod habebat petendi, cessit. Et idem est, si ex communi consensu castitatem vouerunt, neuter potest petere, aut reddere, sed sunt thoro separandi, vt bene notat Lessius lib. 2. de iustit. cap. 40. dub. 15. & cap. 41. dub. 6. Coninch. disputat. 34. dub. 6. in ius, numero 39. & in fine numero 53. Basil. Ponce,

lib. 10. cap. 5. num. 20. Layman. lib. 5. tract. 10. 3. part. capite 1. num. 12.

At si votum emissum sit nesciente, vel non consentiente coniuge, etsi D. Thom. in 4. d. 32. quæst. unica art. 4. ad 3. Paludan. ibi disp. 38. quæst. 3. art. 5. conclus. 4. in fine. Petr. de Soto sect. 16. de matr. §. ult. & alij censent prædictum votum castitatis inualidum esse, eo quod coniux se obligare non possit ad debitum non reddendum, vt de se constat, neque etiam ad non petendum, cum cedat in non leue coniugis grauen, quæ semper petere obligaretur, suspitionemque præberet coniugi vel odij, vel defectus, ob quas rationes superius diximus, probabile esse astrictum impedimento affinitatis petere aliquando posse. At licet verius est, & ferè certum validum esse prædictum votum, vt docent alij relatis Henricus lib. 11. cap. 15. num. 8. Nauarr. cap. 12. num. 60. Lessius, lib. 2. c. 40. num. 99. Sanch. lib. 9. disp. 35. num. 25. Coninch. disp. 34. dub. 6. num. 49. Basil. Ponce, lib. 10. cap. 5. num. 16. Layman, lib. 5. tract. 10. 3. part. cap. 1. num. 12. Et colligitur aperte ex cap. quidam. Cap. placet de conuers. coniugator. Etenim coniux vult se voto castitatis astringi, quæ absque præiudicio alterius coniugis obseruari potest. At coniux matrimonij lege ad petendum debitum non astringitur, & commisso adulterio ab alio coniuge neque ad reddendum. Ergo ad hæc omnia voto castitatis obligari potest.

Neque obstat ratio in contrarium adducta, ob quam Victoria in sum. num. 293. Syluest. verbo *Matrimonium* 7. quæst. 5. dicto 4. Angel. lib. 1. num. 4. Rosell. verbo *Impedimentum imped. dim. 4. num. 7.* Et alij plures relati à Sanch. lib. 9. disp. 7. num. 4. quibus adheret Layman. lib. 5. tract. 10. 3. part. cap. 1. numero 11. censent sic voto castitatis astrictum posse petere debitum, quoties alteri coniugi eius votum onerosum sit, vel periculum incontinentiæ habeat, eo quod ab ipso debitum non petatur. Nam vt rectè inquit Coninch. disput. 34. dub. 6. num. 47. non tenetur coniux vitare quicquid in alio coniuge molestum sit; aliàs non tenebitur breues peregrinationes promissas facere, neque aliqua negotia expedire, si id credit aliquantulum molestum esse coniugi, ea enim molesta sibi impurari debet, à qua facile se liberare potest, debitum saltem tacite petendo. Et eadem ratione periculo incontinentiæ occurrere potest. Quod si nolit coniugem ex malitia peccare, & vouentem obligatum non esse aduersus suum votum procedere, vt prædictæ incontinentiæ consular. Nam si vouens simul cum coniuge habitans ob vitandum periculum propriæ incontinentiæ quod necessarium futurum est, non potest debitum petere, à fortiori nec poterit ob vitandum periculum incontinentiæ coniugis, cum magis periculo proprio, quam alieno prospicere debeat. Aliàs si vterque ex mutuo consensu castitatem vouerint, possit vnusquisque ob alterius incontinentiæ periculum debitum petere, quod nemo concedet. Neque est simile de impedimento affinitatis contracto: hoc enim non potest coniux alteri manifestare, quia esset manifestare propriam turpitudinem, & alienam; ideoque si nunquam petat debitum, occasionem præbet concipiendi vel se coniugem impeditum esse, vel odium, aut despectum haberi. At votum absque vilo incommodo manifestare coniugi potest. Quo manifestato cessat occasio iniquæ suspitionis, ad quam manifestationem reputo esse vouentem obligatum. Quinimo credo ob periculum incontinentiæ obligari dispensationem illius voti petere, vt rectè Coninch. num. 52.

At, voto perseverante non probo sententiam Sanchez lib. 9. disputat. 35. numero 28. afferentis prædictum votum castitatis non impedire, quin vouens coniugi ad altere reconcilietur, illique debitum reddat, eo quod nunquam fuerit factum de debito non reddendo, sed non petendo. Quippe censendum est factum iuxta præsentem statum, in quo nequaquam obligari poterat ad non reddendum. Hæc inquam sententia mihi nullo modo probatur, aliàs sic vouens absolute castitatem posset mortuâ coniuge aliud matrimonium inire, quod Sanch. non concedit. Signum ergo est sub voto comprehendisse eam castitatem, quam sine præiudicio coniugis præstare posset, atque adeo obligari eum ad non petendum debitum, tum ad non reddendum, quando licet abstinere à redditione potest, tum ad non contrahendum matrimonium coniuge mortuâ, vt rectè tradit Coninch. dicta disputat. 34. dub. 6. num. 50. Basil. Ponce, lib. 10. cap. 5. numero 19.

§. VIII.

Qualiter votum non contrahendi matrimonium, sacros Ordines suscipiendi, Religionemve ingrediendi impediatur debiti petitionem & redditionem?

1. *Vouens matrimonium non contrahere peccat non solum contrahens, sed consummans.*
2. *Vouens sacros Ordines peccat graviter matrimonium contrahendo.*

Astrictus

- 3 *Astrictus religionis voto peccat matrimonium contrahens, etsi animum habeat ante consummationem Religionem ingrediendi.*
- 4 *Quid si ex mutuo consensu coniuges Religionem voueant ante consummatum matrimonium.*
- 5 *Si post consummatum matrimonium Religionem ex mutuo consensu voueat, nemo tenetur ingredi, alio non ingrediendi.*

1 **V**ouens matrimonium non contrahere peccat grauius matrimonium contrahendo, an verò peccet illud consummans? Alij affirmant, alij negant, vt videre est apud Sanch. lib. 9. disp. 34. à n. 6. Verius existimo peccatum, si non constet expresse voluisse ad solum contractum se obligare, eo quòd vouens à matrimonio abstinere præcipue vouere censetur abstinere à copula, quæ matrimonio annexa est, cum ex affectu castitatis illud votum emisit. Neque his obstat, quod iurans contrahere matrimonium satisfaciat iuramento matrimonium contrahendo, tamen illud non consummat; quia matrimonij contractus imbibitum in se habet conditionem, nisi meliorem statum elegero, at abstinentia à matrimonio potius imbibit conditionem abstinenti à copula quam econtrari; eoque videtur vtrumque sub voto comprehensibile. Atque ita docet Ioann. Azor. t. 1. lib. 11. cap. 2. 1. quæst. 7. Basili. Ponce, lib. 10. cap. 5. num. 16. consummato autem matrimonio licite poterit petere, & reddere, quia non est verisimile sub prædicto voto ea comprehendisse, aliàs effectus votum absolutæ castitatis. Quod conuincitur ex his quæ tradit Sanch. d. disp. 34. num. 7.

2 Deinde vouens sacros Ordines suscipere sine dubio grauius peccat matrimonium contrahendo, maxime si animo consummandi contraxeris; cum te reddas voti executioni impotentem. Si autem animo ingrediendi religionem contrahas, peccas tum ob periculum desistendi ab ea intentione, & consummandi matrimonium: tum ob deceptionem coniugij factam, quæ nullatenus contraheret, si cum animo agnosceret. Contracto matrimonio non tenentur Religionem ingrediendi sit medium vnicum voti exequendi, quia non censetur obligatus ad adsumendam medium ipsa re promissa difficultus, vt expresse decisum est à Ioann. XXI. in extrinsec. Antiqua de Voto. Quare & petere, & reddere debitum potes; quia id voto non repugnat, sicuti tradit Coninch. disp. 34. dub. 7. n. 54. Basili. Ponce, lib. 10. c. 5. n. 15. Mortua verò vxore, vel adulterante, vel Religionem ingrediente teneris votum implere, quia licite præstare potes, vt bene aduertit Coninch. supra.

3 Si verò astrictus es Religionis voto peccas matrimonium contrahendo, tamen si animum habeas ante consummationem Religionem ingredi, tum ob periculum non exequendi votum, tum ob coniugis deceptionem, obligatusque es ante consummatum matrimonium votum implere, nisi forte consummatio matrimonij necessaria sit, vt obligationi ex iustitia debite satisfacias, eo quòd sub spe coniugij coniugem stupraueris. Consummato matrimonio licite petere, & reddere potes, quia votum religionis cum non sit votum castitatis non te obligat abstinere à prædictis. At si coniug. moriatur, vel adulterium committat, aliàmque causam diuortij tribuat, obligatus es votum exequi, quia impeditus non es, vt tradit ex communi sententia Sanch. lib. 9. disp. 33. quæst. 2. & disputat. 35. num. 10. Azor. t. 1. lib. 11. cap. 2. 1. quæst. 8. Basili. Ponce, lib. 10. cap. 5. num. 4. Coninch. disputat. 34. dub. 7. num. 51.

4 Sed quid si ex mutuo consensu coniuges Religionem ante consummatum matrimonium voueant, peccantne matrimonium consummando; Huic quæstioni optimè respondet Coninch. d. ita disputat. 34. dub. 7. à num. 57. adhibita distinctione, si nem vnusquisque voueat Religionem dependenter ab alterius in Religionem ingressu, non peccant matrimonium non consummando, quia nemo obligatus fuit Religionem ingredi nisi altero ingrediente. Quod si vterque nolit ingredi, vterque liber est ab obligatione, siquidem deficit conditio ad voti obligationem necessaria. At si vnusquisque voueat Religionem, non quidem dependenter ab alterius in Religionem ingressu, sed dependenter ab eius voto, eo quòd promiserit, Religionem ingredi, si alius similem præstiterit promissionem; promissione ab vtroque facta quilibet tenetur Religionem ingredi, esto alius non ingrediatur; quia appropria fuit conditio ad obligationem voti requisita. Quo casu manifestum est, vtrumque mortaliter peccare matrimonium consummando, cum exponatur euidenti periculo votum non exequendi vel quia alter nolens Religionem intrare partem cogit ad secum cohabitandum, vel quia ex copula habita redduntur impotentes ad ingressum, si forte filius concipiatur.

5 Verum si post consummatum matrimonium Religionem ex mutuo consensu voueant, nemo tenetur Religionem ingredi alio non ingrediente, nisi forte vxor senex sit, & de inconcinnitate periculo minime suspecta. Quo casu solum de Ferà, Castro, Sum. Mor. Pars V.

peccat ille per quem stat, quominus votum impleretur alius nempe impotentia excusatur. At si n. olens ingredi moriatur, vel occasionem diuortij dederit, alter obligatur ingredi, si Religioni aptus sit. Quandiu verò non ingrediuntur copulæ vacare possunt, nisi periculum sit concipiendi, ob quam causam impediuntur à Religionis ingressu: hæc omnia notauit Coninch. disp. 34. dub. 7. num. 63. Et consensit Basili. lib. 10. cap. 4. num. 20.

§. IX.

An certitudo, opinio vel dubium de matrimonij contracti nullitate, impediatur eius usum?

- 1 *Ob nullam causam petere, vel reddere debitum potes certus de matrimonij nullitate.*
- 2 *Si solum opinionem habeas nullitatis reddere teneris petenti.*
- 3 *Affirmant Sanch. te petere posse.*
- 4 *Verius est distinctione esse vtendum.*
- 5 *Quoties impeditus es à petitione debiti, alter non tenetur tibi reddere.*
- 6 *Si dubius es de matrimonij valore, & cum eo dubio contraxisti, non potes petere. Secus si bona fide fuit matrimonium contractum.*

Omnes Doctores aduersus Magist. in 4. d. 38. in fine. & Hugo de sancto Victore de Sacram. part. 11. cap. 6. firmant ob nullam causam posse petere, vel reddere debitum qui certus est matrimonium contractum esse nullum; esto nullitas proveniat ex impedimento iure humano introducto, eo quòd accederet ad non suam, & consequenter fornicationem committeret, quæ intrinsecè mala est, & nullo sine honestari potest, sicuti expresse definitur cap. inquisitioni 44. de sententia excommunicat. Et capit. litteris de restitut. spoliat.

Neque his obest, quòd Episcopus sub excommunicatione præcipiat matrimonij usum, quia illud præceptum procedit ex falsa præsumptione, quæ credit nullum subesse impedimentum, ac proinde in conscientia nullam inducit obligationem. Neque item præsumi debet Episcopus ea coactione vtens velle in impedimento dispensare: tum quia sæpe impedimentum est quod humana autoritate tolli non potest. Tum quia detecto postea impedimento coniuges separantur, quouique dispensatio obtineatur, & denud contrahant. Signum ergo euidentis est antea dispensatum non esse.

Quapropter coniugij sic astricto nullum superest remedium, nisi arripere fugam, vel remouere impedimentum, si in sua est potestate, vel illius dispensationem querere, si dispensabile est. An autem remouere impedimentum teneatur, si eius culpa contractum sit postea dicemus, cum de reualidatione matrimonij sermo habebitur.

Quod si certus non sis de nullitate matrimonij, sed solum opinionem habeas, reddere teneris petenti, neque villo modo de matrimonij valore dubitanti, vt cum D. Thom. in 4. d. 11. quæst. vnica art. 5. q. 1. ad 3. docent Nauarr. capit. 22. numero 81. Henric. lib. 12. de matr. cap. 6. num. 7. Rodrig. sum. cap. 243. num. 4. Petr. de Ledesma. de matr. quæst. 45. art. 1. dub. 2. in solut. ad 3. Sanch. lib. 2. disp. 44. num. 3. Gutierr. de matr. cap. 49. à num. 23. definiturque expresse in cap. inquisitioni de sentent. excommunicat. ibi, Si habeat conscientiam ex credulitate probabiliter, & discreta quamuis non euidenti, & manifesta reddere debet. Item non licet tibi ob opinionem, quæ falsò subesse potest alterum suo iure, & possessione priuare: maxime cum ex parte illius sit certitudo moralis matrimonium validum esse, cui certitudini præferri tua opinio non debet. Quod si dicas te periculo fornicandi exponere accedens ad eam quam probabiliter credis non esse tuam? Facile responderetur negando te periculo morali fornicationis exponi, cum non accedas ad eam quam moraliter credis esse alienam, sed quam solum probabiliter credis esse tuam.

Difficilius est, an possis petere debitum, si cum ea opinione nullitatis matrimonium contraxisti? Affirmat alijs relatis Sanch. lib. 2. disp. 41. num. 9. Gutierr. cap. 49. num. 27. eo quòd tibi licitum sit opinionem probabilem sequi relicta probabiliori, ac opinans illud matrimonium esse nullum, simul opinaris validum esse, potes ergo cui malueris adherere. Neque obest quòd in dubiis turior pars sit eligenda. cap. si quis autem de pœnit. dist. 7. cap. inuenis de sponsalib. c. ad audiendam, & cap. penult. de homicid. id enim intelligendum est de dubio, an sit aliquid licitum, vel illicitum, quodque vocatur dubium practicum, non verò de dubio speculatio, quo dubitatur, an hæc res sit tua, vel aliena, an ad sit præceptum, vel non ad sit, quo dubio stante certissimum esse potest nullo præcepto astringi, prædictaque te vt posse, vt rectè tradunt

Sanch. & Gutierr. loc. alleg. & Coninch. disp. 34. dub. 10. num. 88. Et diximus latè, 1. part. tract. 1. de conscient. disputatio. 2. & 3.

4 Ceterum in hac re distinctione utendum est, & examinanda nullitatis causa: si enim impedimentum sit iuris Divini, & naturalis, eo quod probabiliter credas tempore contracti matrimonij coniugem vivere, etsi probabilis existimes mortuum esse, nequaquam debitum petere potes, quia iniquè ob solam opinionem coniugem priorem spoliatis iure sibi quaesito, & possessione, quam in tuum corpus habet, ideòque in cap. in presentia 19. de sponsalib. statuitur neminem ad secundas nuptias transire posse, quin ei constet de prioris coniugis morte. Neque obest cuilibet licitum esse opinionem probabilem amplecti, quia esto sit opinio probabilis de morte coniugis, & de matrimonij valore, non tamen est probabilis opinio ea solutim opinione stante tibi licitum esse matrimonij contractum, neque usum illius. Ab hac tamen doctrina excipi debet impedimentum impotentiae, cuius opinio, vel dubium matrimonio contrahendo eiusus vsui non obstat, eo quod stat possessio, & praesumptio pro potentia, dum manifestè contrarium non probatur, neque alius est modus inuestigandi veritatem quam matrimonij vsu, ideòque à iure dubitantibus de impotentia conceditur experientia triennalis, iuxta cap. laudabilem. s. de frigid. & maleficiat. & notatur Vazq. disp. 66. cap. 4. Montefin. ibi disp. 29. quest. 4. Lorca disp. 88. Basilius Ponce, lib. 10. de matr. cap. 15. num. 14. Hurtado de matr. disp. 10. diff. 9. in fine.

At si impedimentum solo humano iure inductum sit adhuc subdistingendum est cum Aegid. de Coninch. disp. 34. dub. 10. num. 104. si enim tempore contrahendi matrimonij opinionem, vel dubium habeas subesse impedimentum, & diligentia facta ad veritatem inuestigandam vincere dubium non potuisti; à matrimonio contrahendo, eiusus integrò vsu non impediris, quia dum tibi non constat de impedimento iure humano inducto liberum te reputare debes ob possessionem innatè libertatis. Verum si tibi constat impedimentum subesse, nescis tamen certò, an dispensatione sublatum sit, sed tantum probabiles rationes habes, iniquè matrimonium contrahis, & nullatenus debitum petere potes, etsi obligeris reddere: quia stat possessio pro impedimento, secus esset si tibi constaret dispensationem obtentam esse, & probabiliter dubitares de illius nullitate, quia eo casu stat pro dispensationis valore impedimentum cessatio possessio.

5 Illis eventibus quibus mala fide matrimonium contraxisti ob cuius causam impeditus es à petitione debiti; alius id cognoscens non renetur tibi petenti debitum concedere, quia ubi nulla est petitio, nulla est culpa illius negatio. Quod si ex tua alteriusve parte mala fides adfuit in matrimonio contrahendo nec petere nec reddere potestis, sed thoro separari deberis, quia neuter ius acquisivit, ratione cuius redditus honestari possit, ut bene notarunt Henricq. lib. 1. cap. 11. num. 5. Sanch. lib. 9. disp. 42. num. 7. & lib. 2. disp. 41. num. 54. & seqq. Coninch. disp. 34. dub. 10. num. 102. Gutierr. cap. 49. de matr. num. 30.

6 Tandem si dubius sis de valore matrimonij, omittis opinionibus, quas latè refert Sanch. lib. 2. disp. 41. q. 4. à num. 42. Et ex illo Gutierr. cap. 49. à n. 28. breuiter iuxta supradicta dicendum est, si tempore contractus sic dubius de impedimento fuisti, ut illicitè contraxeris; etsi teneris debitum reddere alteri bonà fide contrahenti; quia cum iure suo spoliare non potes; at petere tibi non permittitur; quia stat pro impedimento possessio, & mala fides impedit, ne matrimonio utaris cum periculo fornicationis, sicuti expressè definitur in cap. Dominus de secund. nuptiis, uti tradit D. Thom. communiter receptus in 4. d. 38. in fine. Sanch. pluribus relatis lib. 2. disp. 41. num. 45. Gutierr. capit. 49. numero 28. Coninch. disputat. 34. dub. 10. concl. 3. num. 101. At si tempore matrimonij contrahendi bona tibi adfuit fides, ob superueniens dubium vel opinionem de matrimonij nullitate non impediris à debiti petitione, quia ratione contractus bonà fide celebrati us & possessionem acquisisti in alterius coniugis corpus. Non igitur ob superueniens dubium deturbat à possessione debes. Neque contrarius est Textus in cap. inquisitioni de sentent. excommunicat. nam esto indistinctè loquatur, intelligendus est ante veritatis inquisitionem, vel de illis qui dubij fuerunt tempore matrimonij contrahendi. Atque ita docer plures referens Sanch. lib. 2. disp. 41. num. 46. & 47. Coninch. d. disp. 34. num. 105.

§. X.

Quibus in eventibus excuseris à debiti redditione?

- 1 Excusaris, si coniux adulterium commisit te fidem seruante.
- 2 Item si diuortium legitime factum sit.
- 3 Praeterea si coniux legitime cedit iuri petendi.

- 4 Item excusaris, si prudenter times aliquid graui damnum inde tibi prouenturum.
- 5 Deinde excusaris, si proli concepta nocumentum afferat.
- 6 Emitteri votum castitatis regulariter non teneris reddere.
- 7 Idem est si affinitatem ex incestu contraxeris.
- 8 Plures afferunt excusare ab obligatione reddendi debitum difficultatem grauem in alendis filiis.
- 9 Verius conseo ob praedictam rationem te excusari non posse.

Primo certum est te excusatum esse si coniux adulterium committat te fidem seruante; & debet autem adulterium tibi certum moraliter esse; dum enim tibi non constat, teneris debitum reddere, ipsèque adulter legitime petere potest, dum adulteri crimine non excipitur. Quippe adulterium non ipso iure prius adulterium iure petendi debitum, sed innocenti concedit potestatem ipsum priuandi, & repellendi. Aliàs se ipso iure adulter priuatus esse iure petendi debitum, ante innocentis exceptionem peccaret petendo, quod fecè omnes Doctores negant. Signum ergo est retinere ius petendi quouque ab innocente excipitur, atque adeò debitum non solum ut licitum, sed ut iure debitum postulare possit. Atque ita docent Caiet. 2. 1. tract. 31. opusc. 17. respons. 4. Sotus in 4. d. 36. quest. unica art. 4. Petr. de Soto lect. 16. de matr. Sanch. lib. 1. disp. 68. num. 4. & lib. 10. disp. 10. à num. 8. Coninch. disp. 23. dub. 12. num. 87. Paul. Layman. lib. 5. tract. 10. 3. part. cap. 1. num. 4.

Secundò te excusat diuortium legitime factum, sicuti docent omnes Doctores, quippè hæc exemptio præcipuum illius effectus est, ex quibus autem causis diuortium fieri possit inferius dicemus.

Tertiò est certum te esse excusatum, dum coniux legitime cedit iuri petenti. Poteris tamen hanc cessionem reuocare periculo incontinentiæ superueniente, nisi hæc cessio mutua sit, vel voto castitatis confirmata, de quibus infra.

Quartò liber es ab obligatione reddendi debitum, si ex eius redditione prudenter times aliquid graue damnum tux salutis corporali prouenturum, quia non teneris generationi filiorum, & speciei propagationi vacare cum detrimento proprio. Neque enim potestatem tui corporis coniugi tradis ad coniugalem usum, nisi saluà eius incolumitate, uti ex communi sententia docet D. Thom. in 4. d. 32. quest. unica art. 2. Durand. ibi quest. num. 8. Gab. quest. 1. art. 2. conclus. 1. Sanch. aliis relatis, lib. 9. disp. 24. num. 17. Azor. 3. lib. 5. cap. 1. quest. 20. Laym. lib. 5. tract. 10. 3. part. cap. 1. num. 5. Basl. Ponce, lib. 10. cap. 14. à numero 2. Coninch. disp. 34. dub. 3. numero 20. Galpar Hurtado disp. 10. difficult. 12. num. 53. Ex quo fit, si coniux sit lepra, peste, morbo gallico, alioque contagio infectus nequaquam tibi reddere, si ex Medicorum iudicio periculum contagionis adfit, ob rationem dictam, quia prius proprio indiuiduo, quam speciei propagationi prouidere debes; uti expressè prædixi Doctores asserunt, & deciditur expressè in cap. 1. de coniugio leproforum. Neque contrarium decidit Alexand. III. in cap. 2. eodem. tit. dicens. Si virum, vel uxorem leprosum fieri conigerit, & infirmus à sano debitum exigat, generali præcepto Apostoli quod exigitur est soluitur: nam Alexand. III. intellexit de solutione debiti vna vel altera vice facta, eo quod præsumptè congressum longo tempore interopolatum nociturum. Quare si hæc præsumptio cesserit, & moraliter constet ex vno coitu graue damnum tibi prouenire posse, nequaquam teneris. Quod verum habet, tamen à principio cognouisses coniugem prædicto contagio infectum esse, quia obligationi conseruandi tuam corporalem salutem, illamque præferendi filiorum propagationi cedere non potest, tamen contra videatur sentire Layman. & Galpar Hurtado loc. alleg.

Ob periculum tamen incontinentiæ docuit Gab. in 4. d. 32. quest. 1. art. 2. Petr. de Ledesma. q. 64. art. 1. circa 2. conclus. difficult. 2. conclus. 3. Rodrig. 1. sum. cap. 243. conclus. 2. te obligatum esse reddere petenti, quia spirituale damnum coniugis præferre debes tuo corporali damno. Sed rectius contrarium censuit aliis relatis Sanch. lib. 9. disp. 24. num. 12. Basl. Ponce, lib. 10. cap. 14. num. 2. Coninch. disputat. 34. dub. 3. n. 21. Layman. lib. 5. tract. 10. 3. part. cap. 1. num. 5. Quia illa non est extrema necessitas spiritualis, cui obligatus sis succurrere cum damno tuæ salutis corporalis, potest namque patiens periculum alia plura remedia adhibere, quibus diuina gratia adiutus illud vincat.

Quintò, ob eandem rationem excusaris à debiti redditione, si nociua futura sit proli concepta. Neque enim æquum erat cum iactura vnius bouum alterius inrendere, maxime illius qui nondum in rerum natura existit. Quinimo in probabili sententia excusaris, si proli concipiendæ damnum obuenturum sit, quia leprosa, vel defectuosa timetur nascitura, si eo tempore concipiatur, ut constat ex iis que diximus de licito vsu coniugij tempore mensurari, prægnationis, amenitatis, ebrietatis, &c.

6 Sexto emittenti votum castitatis regulariter non tenetur debitum reddere, quia ipse in honorem Dei censendus est iuri petendi debitum tibi cessisse. Quod si votum castitatis ex tuo consensu emisisti, non solum non tenetur debitum illi reddere, sed nec potes ab eo exigere, quia eius voto consentiens iuri debitum petendi renunciasti, ut latius superius dictum est, & tradit Laym. lib. 5. tract. 10. 3. part. c. 1. n. 12. & 15. in fine.

7 Septimo affinitatem ex incestu contrahenti durante prædicto impedimento non tenetur debitum reddere, ut est omnium sententia, quia ob crimen commissum incestuosus priuatus est iure petendi debitum cap. exan. missa, cap. una fraternitatis de eo qui cognouit conjug. vxor. sua. Probabile tamen est iniquè petenti te reddere posse, ne ex delicto alterius ius tuum petendi, & reddendi debitum diminuatur, ut aduersus alios probat Sanch. lib. 9. disp. 6. n. 12.

8 Octavo ab obligatione reddendi debitum sub graui culpa excusare difficultatem grauem parentum in alendis filiis si multiplicentur, asserunt Sorus in 4. d. 3. quest. vltima, art. 1. Rodrig. summ. tom. 1. cap. 243. concl. 3. a. verbo Debitum, n. 18. Quinimo Petr. de Ledelm. de matrim. quest. 64. art. 1. in fine. Sanch. lib. 9. disp. 2. n. 3. Galpar Hurtado disp. 10. de matr. difficult. 12. n. 54. & alij censent cessante incontinentiæ periculo nullam culpam nec veniale committi in prædicta negatione. Mouentur, quia ab aliis debitis solvendis excusatur magna incommoditas, & difficultas, cui ergo ab hoc debito non excusabit? Præterea non tenetur debitum reddere, si probabiliter times aliquid graue damnum tibi vel proli obtineantur: at si proles nascatur graue tibi, filii que naris damnum imminet, siquidem cogens ex elemosynis emendicatis viuere. Ergo, &c.

9 Ceterum verius censeo ob prædictam rationem, te debitum non posse negare, nisi coniux iuri petendi cesserit, eo quod incommoditas, & difficultas, quam ex multiplicatione filiorum timere potes, præterquam quod dubia est, & incerta, ex ipsamet solutione debiti ex iustitia nascitur. Non igitur eius solutionem impedire potest. Adde filiorum generationem esse præcipuum matrimonij finem, & primam coniugum obligationem, debet ergo hæc præferri obligationi illos alendi, cui obligationi si parentes nequeunt ex propriis commodè satisfacere, satisfaciunt ex aliorum elemosynis filios, que exponant; obligationem tamen reddendi debitum non omittant. Sic docent expressè Rebell. libro 2. quest. 16. sect. 1. Coninch. disp. 3. d. 3. in fine. Layman. lib. 5. tract. 10. 3. part. c. 1. num. 16. & videntur esse huius sententiæ, qui indistinctè affirmant esse peccatum mortale negare debitum, ne proles multiplicetur, ut sunt Angel. verbo, Debitum, n. 15. vbi Syluest. q. 8. Nauar. c. 16. n. 25. Margarita Confessor. 6. præcepto vers. 8. in fine Ludou. Lopez. 1. p. in tract. c. 79. §. peccat. Graffius, 1. p. decis. lib. 2. c. 83. n. 1.

Nono te excusant aliqui à redditione debiti, si coniux petens excommunicatus sit; quia excommunicatione ligatus priuatur communicatione fidelium. Sed hæc excusatio nullatenus est admittenda; quia ob vitanda animarum pericula coniugibus excommunicatis communicatio permittitur. Cap. quantum multos. 11. q. 3. Quod esto de vxore loquatur, omnes Doctores ad virum extendunt, quia procedit eadem ratio, ut latius tract. de excommunicat. dicemus.

§. XI.

An debitum iniquè petenti possis concedere?

- 1 Si petitio debiti iniqua sit ex parte actus nequis petitioni annuere. Secus si ex parte persona sit iniqua petitio.
- 2 Temperat Basl. secundam partem, ne procedat, quando petens nequit à sua petitione malitiam remouere.
- 3 Difficultè prædicta limitatio.

Alij generaliter negant, eo quod non liceat iniquè actioni cooperari. Alij e contra concedunt, quia ob iniquam alterius petitionem non es tu priuandus potestate, quam ex matrimonio habes petendi, exigendi que debitum. Alij quibus ego assentior distinctione vtuntur, inquit enim, si petitio debiti iniqua sit ob aliquam circumstantiam, que ipsam actum externum vitiet, nequaquam poteris petenti debitum concedere, quia petit tibi illicitum, ut si absque necessitate petat in loco sacro, vel cum periculo abortus, vel damni prolis, aut tui, vel petentis grauis nocementi. Fateor tamen aliquando ex negatione debiti timeri posse grauiora mala quam ex eius concessione, & eo casu iam petita copula illicita non erit, ac proinde poteris petitioni annuere, sicuti aduertunt Petr. de Soto, Sanch. & Layman. & statim referendi. At si non ob circumstantiam tenentem se ex parte actus, sed ex parte petentis petitio iniqua sit, optimè poteris petiti concedere; quia cõcedis id quod ex te licitè est, nec tibi potest malitia imputari, ut si petat debitum ob malum finem, hæc distinctione commu-

Ferd. de Castro. Sum. Mor. Pars V.

niter Doctores vtuntur, ut videre est in Petro de Soto lect. 16. de matrim. in fine. Couarruu. 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 1. num. 16. Henric. lib. 1. cap. 15. n. 8. Sanch. lib. 9. disp. 6. n. 7. Coninch. disp. 3. d. 4. n. 25. Paul. Laym. lib. 5. summ. tract. 10. 3. part. cap. 1. in fine, num. 17.

Secundam partem huius distinctionis restringit Basl. Poncel. lib. 10. cap. 3. n. 1. & Galpar Hurtado disp. 10. difficult. 13. ne procedat, quando petens nequit à sua petitione malitiam remouere, sed solum quando ab ea petitione potest separare malitiam. Nam quando petit tibi copulam, à qua ipse petens separare malitiam nequit, necessariò à te postulat cooperationem ad actum, qui hic, & nunc malus est. Secus vero contingit, quando ab eo actu separari malitia potest. Ex quo inferunt dubitanti de matrimoij valore astricto voto castitatis te non posse debitum reddere; quia ea copula petita ita mala est petenti, ut nequeas vlla ratione ab ea malitiam separare. Secus vero quando solum est mala, quia prauo sine petita est.

Ceterum huic limitationi acquiescere non possum, ideò que exillimo superiore doctrinam generaliter veram esse, nempe quod malitia non se tenet ex parte actus externi, sed ex parte personæ petentis ob aliquam circumstantiam, que non ipsum actum, sed personam petentem afficiat, licet te posse debitum petiti concedere, quia eo casu non videris cooperari alterius peccato formaliter, siquidem illa actio externa in se peccatum non est, sed quatenus procedit ab eo, qui eam exercere est impeditus ob votum, vel aliud impedimentum: si enim cum petens iniquo sine in petitione ducitur, separare que à petitione malitiam potest, non ceteris eius iniquitati cooperari, neque etiam censendus es, cum voto castitatis astrictus, vel impedimento ligatus debitum petis: nam actio externa æquè ex prauo sine ac ex voto castitatis, vel afinitatis impedimento vitatur. Cooperari autem actioni, que solum ex circumstantia ipsi extrinseca mala est, non est intrinsecè malum, sed ob aliquam rationabilem causam honestari potest. Quinimo ex timo non solum te posse in supradicto casu petitioni acquiescere, sed regulariter obligatum esse, ut pluribus firmat Sanch. dicta disp. 6. n. 7. eo quod petens non amiserit ius petendi ex iustitia. Quod exemplis manifestari potest. Si enim dubius de matrimoij valore à te nullam dubitationem habente copulam petat, tamen tu conscius sis illius dubitationis, tenetur eius petitioni acquiescere, quia ob eius erroneam conscientiam ius petendi non amiserit. Item astrictus castitatis voto, si tibi non cessit ius petendi, & cessionem illius non acceptasti, solum Deo, & non tibi obligatur, ac proinde aduersus Deum tantum, & non aduersus te petendo delinquit, sicuti si nummos apud te depositos haberet, & Deo promitteret non exacturum, si postmodum exigeret, tu obligatus esses concedere, quia ex promissione Deo facta nullum ius retinendi illos acquisisti. Ab hac tamen regula excipit Sanch. dicta disp. 6. n. 8. impedimentum afinitatis, quo ligatus ius petendi amiserit in penam commissi delicti; & sicut ei qui propria voluntate cessit ius, non tenetur debitum concedere, sic non tenetur concedere cui legibus prædictum ius sublatum est.

PUNCTVM V.

De mutua coniugum habitatione, & effectibus inde subsequens.

§. I.

Obligantur coniuges ad mutuam habitationem.

- 1 Obliganur mutuo habitare.
- 2 Huic obligationi ex mutuo consensu cedere possunt.
- 3 Secluso prædicto consensu peccatum graue est diu coniuges esse separatos, nisi necessitas urgeat.
- 4 Ex causa familiae, vel Reipublicæ necessaria potest vir ab vxore diutius separari, & virum tenetur vxor sequi, si commode potest.
- 5 Vir ab vxore iuste discedens non tenetur secum vxorem deferre.
- 6 Ob votum castitatis, vel affinitatem contractam non licet alteri coniugi à domo, vel mensa recedere, sed solum se parare thorum.

Primo certum est coniuges obligatos esse iure naturali, & Diuino simul habitare in eadem domo, ad eandem mensam accubare, & in eodem lecto iacere: id enim postulat matrimonij natura, que indiuiduam, & inseparabilem coniugum vitam continet iuxta illud Genes. 2. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adheret uxoris sue, & erunt duo in carne vna. Et Matth. Omnis qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mechari. Quod si aliquis coniugum huic obligationi non satisfaciat, compelli potest à

Judice